

“НІЯКАЙ ПРАЦЫ І СКАРБАЎ НІЯКІХ НЕ ШКАДУЙЦЕ ДЛЯ ПАСПАЛІТАЙ КАРЫСЦІ ДЛЯ АЙЧЫНЫ СВАЁЙ”

Слова да чытача

Так гучаць словы сімвала Культуры беларускай нацыі, вялікага гуманіста Францыска Скарыны. Так рабілі нашы продкі, якія доўгія стагоддзі стваралі і назапашвалі сваю адметную культурную спадчыну, якую нам суджана зберагчы сёння і пранесці далей у будучыню. Так рабілі нашы дзяды і бацькі ў часіны ліхалеццяў, не шкадуючы жыцця свайго, бо “...людзі, дзе нарадзіліся і ўскормлены, да таго месца вялікую ласку маюць”. Гуманізм у сучасным грамадстве — гэта тая сіла, якая выратуе свет. Пацверджаннем таму радкі, якія ведае кожны з нас: “Мы, беларусы — мірныя людзі...” І гвалт ні ў якіх праявах ніколі не пераможа Любоў. Адбіткам рукі Скарыны асвечаны і сёлетні лагатып Дня беларускага пісьменства ў Бялынічах, нацыянальнага свята матчынай мовы, бацькоўскіх заветаў. І яго Бібліі, старонкі якой раскрыюцца ўжо ў дваццаць сёмы раз ў першую нядзелю верасня. “... У гэтай кнізе — усе законы і правы, якімі карыстаюцца людзі ў зямным жыцці...” — такі пасыл нашчадкам пакінуў славы першаасветнік. Дык будзем жа вартыя сваіх продкаў, памятайма і аберагайма іх каштоўнасці — мір, згоду і спагаду да бліжняга, адмаўляючы насілле! Мір, а не насілле дазваляе годна жыць. Дык будзем яго ствараць у сваім агульным доме — Беларусі — разам!

Працяг тэмы — на старонцы 2.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ/

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце “Белпошты” (пункт “Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі”).

Тэма

“ВОДГУКІ ПЕСНЯЎ” ЯНКІ КУПАЛЫ

Якая яна, выстава народнага мастака ў музеі народнага паэта? Сёння цыкл з 17-ці новых работ выдатнага беларускага графіка Васіля Шаранговіча экспануецца ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы.

ст. 2 — 3, 8

Тэндэнцыі

ДЗЕ ДРАЙВ, ЯКІ АДРОЗНІВАЕ ЖЫЦЦЁ?

Арт-журналіст Любоў Гаўрылюк дае аналітычную карціну фатаграфічнай часткі сёлетняй Нацыянальнай прэміі ў галіне выяўленчага мастацтва.

ст. 5

Традыцыі

СПАСАЎКА- ЛАСАЎКА...

14, 19, 29 жніўня праваслаўныя святкуюць тры Спасы. Пра іх распавядае эксперт і даследчык народных традыцый.

ст. 12

(Заканчэньне. Пачатак на старонцы 1.)

Слова да чытача

У апошнія дні культурная грамадскасць не можа застацца ў баку ад тых падзей, што адбываюцца навокал. Калектывы буіных музеяў, тэатраў, музычных устаноў, мастакі, музыканты, артысты, выказалі сваю прынцыповую пазіцыю з заклікам спынення гвалту і забеспячэння правоў і свабод мірных грамадзян нашай краіны, гарантаваных Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь. Калектывы рэдакцыяў газеты "Культура" і часопіса "Мастацтва" далучаюцца да гэтых слоў, якія нам, журналістам культурнай сферы, немагчыма не падтрымаць.

Падчас публічных выказванняў супраць гвалту супрацоўнікі Вялікага тэатра Беларусі...

...Беларускай дзяржаўнай філармоніі...

...Нацыянальнага гістарычнага музея...

...Віцебскага тэатра "Лялька".

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ і даспялыя журналістам "К"

КУЛЬТУРА ШТОДНІЎНАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Намеснік галоўнага рэдактара — Юры КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Таццяна ПАШУЎКА; **рэдактар аддзелаў**: Рэдакцыйны РАТГ; **аглядальнік рэдакцыі**: Дар'я АМІЛЬКОЎІЧ, Надзея БУНІЦВІЧ, Надзея КУДРЭЎІКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юры ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД. Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@ut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, ч. 4, 2-ы паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавчая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыйманак: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Ч. 4, 2-ы паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, паштарны адрас (адрас паштара, дату выдання, кім і калі выданы паштарны адрас), асабісты нумар, асобныя месца працы, зарплатны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэдакцыйна і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары несуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© "Культура", 2020. Наклада 2947. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Падпіска ў друк 14.08.2020 у 20.30. Замова 2559.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку".
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330106 ад 30.04.2004.

Легендарнаму тэатру прысвячаецца

Купалаўскі як сімвал нацыянальнай культуры

У верасні краіна будзе святкаваць 100-годдзе з дня заснавання Беларускага дзяржаўнага тэатра, які ў наш час носіць гордае імя — Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Безумоўна, такая знакавая для беларускай культуры дата адзначаецца цэлым шэрагам урачыстых мерапрыемстваў. Тэматычная выстава з красамоўнай назвай "Сімвал нацыянальнай беларускай культуры" рытуецца і ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Якім чынам галоўна захавальніца кніжных багаццяў нацыі зробіць свой унёсак ў справу прэзентацыі юбілейнай даты першага і якія цікавосткі будучы прапанаваць да ўвагі наведвальніку выставы — чытайце ніжэй.

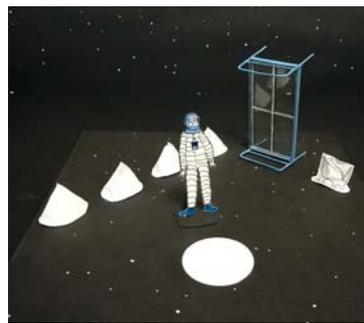
Антон РУДАК / Фота аўтара

Аб працы над экспазіцыяй, якая будзе прэзентаваная 20 жніўня ў галерэі "Атрыум" на трэцім паверсе Нацыянальнай бібліятэкі, нам распавяла загадчык сектара арганізацый кніжных выстаў Ксенія Жукоўская, якая займаецца падрыхтоўкай гэтага мерапрыемства разам з вядучым метадыстам Надзеяй Красуцкай. Зрэшты, над экспазіцыяй дабіна праце ўвесь аддзел галерэйна-выставачнай справы, бо арганізацыя выставы вымагае вялікіх ды-зайнерскіх і афарміцельскіх высілкаў.

Ксенія Жукоўская адзначае, што падобныя праекты, звязаныя з тэатральным жыццём краіны, далізілі ў бібліятэцы і раней — напрыклад, у 2018 годзе адбылася выстава, прысвечаная 85-годдзю з дня заснавання Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета. Але сёлетняя экспа-

зіцыя, бадай, мае быць яшчэ больш машабнай, і комплексна адлюструе ўвесь стогадовы шлях купалаўцаў.

На выставе наведвальнікі пабачыць прадстаўленыя афішы да спектакляў, эскізы сцэнаграфіі, каштоўныя рэліквіі з зямлі найбагацейшай гісторыі тэатра. Дакументы, што змяшчаюць экспазіцыю, з'яўляюцца, звычайна, пазаштатна са збораў самой Нацыянальнай бібліятэкі, але частку прадставілі для экс-

Макет сцэнаграфіі Кацярыны Шымановіч да спектакля "Радзіва Прудок" паводле кнігі Андруса Горвата.

Ці ёсць мяжа для дасягненняў творцы? Узрост, калі можна "збіраць камяні"? І так, і не... Ва ўсякім разе народны мастак Беларусі Васіль Шаранговіч, нягледзячы на тое, што ўжо пераступіў 80-гадовую ўзроставую прыступку, не перастае здзіўляць глядача новымі творамі. Магчыма, таму што не ўспрымае паняцце школы як застылую догму, наадварот з узростам дае сабе свабоду творчага палёту. І дзе — у ілюстраванні пэям Янкі Купалы. Здавалася б, усё ўжо сказана ім самім, і яго калегам-мастакам. "Адвечная песня", "Яна і я", "Курган" — літаграфіі Васіля Шаранговіча 1970-х сталі ўжо хрэстаматыйнымі. Але ў канцы 1990-х мастак зноў вярнуўся да ўлюбёных яму вобразаў, але ў новай, экспрэсіўнай працы, выкарыстоўваючы тэхніку гуашы і алоўка. Сёння цыкл з 17 новых работ выдатнага беларускага графіка экспануецца ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы.

Цэнтральны экспанат выстаўкі — аўталітаграфія "А хто там ідзе..." 1976 года — класіка "купаліны" мастака... На фоне гэтай работы, дзе кожны штыр вывераны і кожны вобраз завершаны, мастак канца 1990-х выглядаюць нечакана востра і выразна. Знакаміты майстар станковай і кніжнай графікі ў сваіх новых творах памацьваў пэям Купалы выступае зусім не як рэаліст. Аўтарскія лісты напоўнены бур-

"Водгукі песняў" Янкі Купалы

Якая яна, выстава народнага мастака ў музеі народнага паэта?

Зрэшты, творчасць для Васіля Шаранговіча ніколі не была проста "адрысканнем" або "сузыраннем", яна была барацьбой, пакутай, пошукам новага, невідмага.

Гледзячы на работы Васіля Шаранговіча розных гадоў стварэння, якія прадстаўлены ў фондах і на экспазіцыях многіх айчынных і замежных музеяў, можна ў поўнай меры ацінаць моц не толькі яго талента, але самой асобы мастака. Вялявы, тэмперamentны, дзейсны, ён запаўняў графічныя лісты энергіяй, якую чэрпаў з гісторыі краіны і падзей сучаснай яму эпохі. Гэта энергія заварожвае і сёння. Нават

так: сёння, як ніколі раней.

Углядаюся ў новую серыю работ, і не перастаю здзіўляцца: і гэта той хрэстаматыйны, "афіцыйны" мастак, якім яго ўсе прывыклі ўспрымаць?.. Араты, нястомны ў сваёй творчасці, які ўпэўнена вядзе сваю лінію ў мастацтва?.. Але, магчыма, ён так і не быў да канца ў свой час раскрыты глядачам — як экспрэсіўніст, ярасна-эмацыянальны па манеры, што імунуся да вострых колеравых кантрастаў і рэзкіх змяшчэнняў прастораў?

Васіль Шаранговіч марыў стаць жывапісцам. А паступіў у тэатральна-мастацкі

Афіша ўрачыстага адкрыцця тэатра ў 1920 годзе.

Эскізы касцюмаў да спектакля “Паўлінка”.
Мастак Барыс Малкін, 1944 год.

У Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь 11 жніўня распачала работу выстава “Да сустрэчы на сцэне!”, прымеркаваная да 100-годдзя Купалаўскага тэатра, які з’яўляецца адным з найярчэйшых у Беларусі арыенціраў на нацыянальную драматургічную спадчыну.

Антон РУДАК /
Фота аўтара

Выстава арганізавана сумесна з Нацыянальным архівам Рэспублікі Беларусь, Музеём гісторыі тэатральнай і музычнай культуры і Беларускам дзяржаўным архівам-музеём літаратуры і мастацтва, якія прадставілі рэдка дэкаштыўныя дакументы і прадметы са сваіх збораў. Спектаклі, рэпетыцыі, гастроля, драматургі, касцюмеры, рэжысёры, мастакі, акцёры - усе элементы і дзейныя асобы тэатральнага жыцця знайшлі сваё адлюстраванне ў экспазіцыі. Хача акцэнт у ёй, як адзначаюць арганізатары выставы, зроблены на тое, каб паказаць закуліссе тэатра, даць наведвальніку магчымасць пабачыць тое, што зазвычай схавана ад вачэй глядача.

Гэты выставачны праект - не проста храналогія і сухі пералік фактаў, а спроба адлюстравання гісторыі нацыянальнага беларускага тэатра праз прызму жыцця людзей, біяграфіі якіх знітанаваны з тэатрам — сярод іх такія асобы, як драматург Францішак Аляхновіч, акцёры і рэжысёры Фларыян Ждановіч, Леў Літвінаў, Барыс Платонаў і іншыя. Асвятляюцца ў экспазіцыі падзеі не толькі мірных гадоў, але і лёс тэатра ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны: жыццё купалаўцаў у эвакуацыі ў Томску і дзейнасць тэатральных франтавых бригад.

Сярод экспанатаў — арыгінальныя дакументы і паштоўкі, а таксама копіі здымкаў, тэатральных праграмкі, біноклі, кнігі, прысвечаныя гісторыі ўстаноў. Цікавы дакумент першай паловы XX стагоддзя, які паказвае, у тым ліку дарэвалюцыйную, гісторыю будучага БДТ праз прызму чалавечага лёсу — нататнічак з асабістымі запісамі білецёра тэатра Касілава, які ён рабіў у 1906 — 1940 гадах. Таксама побач можна пабачыць самаробную скрыначку ад тэатральнага грыву, якой карыстаўся нехта з акцёраў тэатра ў 1950-ыя гады.

Лёс Купалаўскага непаўназваны звязаны з жыццём Беларусі ў цэлым, са складанымі і неадназначнымі падзеямі XX стагоддзя. Будынак мінскага гарадскога

Трупа Дзяржаўнага тэатра Беларускай народнай рэспублікі. Мінск. 1918 год.

Закуліссе ў архіўным антуражы

Тое, што зазвычай схавана ад вачэй глядача

Дакументы аб гісторыі стварэння тэатра.

Графічныя работы Кацярыны Арлюк.

тэатра быў узведзены агульнымі грамадскімі намаганнямі - на выставе экспануецца арыгінальны падпісны ліст з указаннем прозвішчаў ахвярадаўцаў і пазначэннем перададзеных ім сродкаў. Побач — шэраг паштовак пачатку XX стагоддзя, на якіх можна пабачыць, як выглядаў узведзены будынак у тых часы. Тэатральны гмах неўзабаве зрабіўся пляцоўкай для вырашэння складаных надзённых грамадска-палітычных пытанняў. Так, менавіта тут адбыўся ў снежні 1917 года Першы Усебеларускі з’езд, які ў многім правызначыў далейшы накірунак гісторыі нашай краіны.

Аб важнай ролі тэатра ў тых часы сведчыць таксама адзін з найкаштоўнейшых экспанатаў выставы — арыгінальны здымак удзельнікаў Першага з’езда ваенных і рабочых дэпута-

таў арміі і тылу Заходняга фронту. Частка дакументаў распаўвадае аб праектах стварэння дзяржаўнага тэатра, якія прапаноўваліся Францішкам Аляхновічам і Фларыянам Ждановічам. Таксама можна пабачыць арыгінальны лістоў, якія накіроўваліся гэтымі дзеячамі ў дзяржаўныя органы Беларускай народнай рэспублікі па пытаннях арганізацыі тэатральнай дзейнасці.

Трупа Беларускага дзяржаўнага тэатра, урачыста адкрытая 14 верасня 1920 года, з’явілася складалася з удзельнікаў Першага таварыства беларускай драмы і камедыі, створанага ў красавіку 1917 года. Яго актыўнымі дзеячамі былі Фларыян Ждановіч, Ігнат Буйніцкі, Усевалад Фальскі, Уладзіслаў Галубок. Важная роля ў далейшым развіцці тэатра належыць Еўсцігнею Міровічу, які праз рэжысёр-

аўленчы шэраг, дзе прадстаўлены сучасныя афішы спектакляў, сцэнаграфія, эскізы касцюмаў.

Адной з безумоўных разнілак выставы будучы ілюстрацыі выдатнага мастака-сцэнографа Аскара Марыкса, выхаванца пражскай мастацкай школы, які лічыцца родапачынальнікам аб’ёмнай трохмернай дэкарацыі ў беларускім тэатры. Некаторыя яго работы знаходзяцца ў калекцыях Нацыянальнага мастацкага музея і Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры, але для выставы ў Нацыянальнай бібліятэцы ўнікальныя творы Аскара Марыкса прадставіў мастак і калекцыянер Ігар Бархаткоў. Тут наведвальнікі пабачаць арыгінальныя эскізы касцюмаў і дэкарацыі да п’есы Шэкспіра “Рычард III”. Акрамя работ Аскара Марыкса, прыхільнікі купалаўцаў змогуць пазнаёміцца таксама з альбомамі твораў такіх прызнаных майстроў сцэнаграфіі, як Іван Ушакоў і Барыс Герлаван.

Асобны блок экспанатаў будзе прысвечаны візітнай карціцы тэатра — знакамітай “Паўлінцы”. Ксенія Жу-

коўская адзначае, што сцэнаграфія гэтага спектакля і сёння мае багата агульнага з працамі Барыса Малкіна, выкананымі для пастаноўкі “Паўлінкі” Львом Літвінавым у гады эвакуацыі падчас Вялікай Айчыннай вайны. Нацыянальны акадэмічны тэатр таксама прадставіў для паказу на выставе пяць сучасных сцэнічных касцюмаў - тры з іх належаць персанажам купалаўскай “Паўлінкі”, адзін — з “Выкрадання Еўропы” Францішкі Уршулі Радзівіл, і яшчэ адзін — з чэхаўскага “Вяселля”. Што тычыцца найбольш набліжаных да сучаснасці экспанатаў — дык гэта макет сцэнаграфіі Кацярыны Шымановіч да спектакля “Радзіві Прудок” паводле папулярнай кнігі літаратара Андрэя Горвата.

Падчас адкрыцця выставы наведвальнікаў чакае інтэрактыўная зона, дзе будуць прадстаўлены прадметы мэблі з тэатральнага рэвізіту. Кожны ахочы таксама зможа праявіць сваю фантазію і ўласнаручна стварыць паштоўку з віншаваннем на адрас купалаўцаў, якая абавязкова трапіць у тэатр.

З серыі па матывах паэм Янкі Купалы. 1990-я.

інстытут на графіку. І там адчуў, што такое ўмоўная форма, як прыгожа спрацоўвае лінія. Ён хутка палюбіў гра-

фіку за вастрыню перадачы вобразаў, магчымасць свабоднай інтэрпрэтацыі пластычнай мовы.

Віцебская абласная філармонія увесь жнівень працягвае канцэртны паветры — ва ўнутраным дворыку будынка. Пра тое, як і калі склалася такая форма, а таксама пра некаторыя падрыхтаваныя артыстамі праграмы мы размаўляем з мастацкім кіраўніком дзяржаўнай канцэртнай установы Уладзімірам БАБАРЫКАМ.

Уладзімір Бабарыка.

Надзея БУНЦЭВІЧ

— Ведаю, што канцэртны паветры ўнутраным дворыку філармоніі ладзіліся і раней. Не толькі сёлета ў дні “Славянскага базару ў Віцебску”, але і ў мінулыя гады.

— Так, вопыт меўся, і даволі багаты. Стала ўжо традыцыяй закрываць сезон выступленнем сімфанічнага аркестра нашай філармоніі — менавіта ў фармаце open-air. Ладзіліся на свежым паветры і некаторыя дзіцячыя імпрэзы. Але такога, каб некалькі тыдняў запар ледзь не ўсе мерапрыемствы былі перанесены ва ўнутраны дворык, натуральна, не было. Вымусілі абставіны. Увесну мы адпусцілі артыстаў у адпачынак. З канца чэрвеня паспрабавалі паказаць дзіцячыя ранішнікі. Узгэўніліся, што публіка адгукаецца — тым больш, што падобных “жывых” канцэртаў не было надта доўга. У ліпені афіша стала больш насычанай, увагу слухачоў прыцягнула і тое, што літаральна ў апошні момант частка ліпенскіх канцэртаў патрапіла ў афішыйную праграму “Славянскага базару ў Віцебску”. У фестывальныя дні, магчыма, некаторыя завітвалі да нас выпадкова. Ды настолькі зацікавіліся, што сталі прыходзіць і надалей. Спрацавала і “сарафаннае радыё”, калі пра канцэртны паветры на свежым паветры, што ідуць рэгулярна, наведвальнікі расказвалі сваім суседзям, калегам, знаёмым, выкладалі фота ў сёйве. Таму цяпер мы добра разумеем: такая форма правядзення канцэртаў мае сваіх прыхільнікаў. Заўважылі, дарэчы, і тое, што пачаў змяняцца звычайны кантынгент слухачоў. І паўплывала на гэта, я ўпэўнены, не толькі сітуацыя з каранавірусам.

— Іншымі словамі, змяненне пляцоўкі прывяло і да змянення складу публікі?

— Спраўды так. Раней нашымі наведвальнікамі часцей за ўсё былі людзі сталага ўзросту. Яшчэ адна катэгорыя — гэта ўласна музыканты, і ў гэтым няма нічога дзіўнага: такога роду заўсёднікі сустракаюцца не толькі ў нас, але і ва ўсіх філармоніях свету. Цяпер — стала куды больш моладзі. Магчыма, строгая атмасфера філарманічнай залы крыху сцішвала моладзвыя парывы, бо ў многіх і дагэтуль само слова “філармонія” асацыюецца з чымсьці сумным. Але такія ўражанні змяніліся, калі з’явілася магчымасць ледзь не штовечар чуць гукі класічнай музыкі наўпрост з вуліцы, пры гэтым на свае вушы штораз пераконваюцца, наколькі гэта захапляльна і цікава.

зумела: публіка заўжды жыва рэагуе на эстрадныя, фальклорныя праграмы, што адразу ствараюць святочны настрой. Ёсць свае адданыя прыхільнікі і ў вашага знакамітага актэра балалаек “Віцебскія віртуозы”: гэтыя канцэртны, да ўсяго, пазначаны прыягельнай назвай “БалаLeto” — хіба што не з балетам. Але двойчы на месяц стаіць і “Месяцавае святло”. Маецца на ўвазе музыка Дэбюсі? Бо так называецца адна з яго фартэп’янных прэлюдыяў, найбольш папулярная сярод знаўцаў.

мешкага арганіста і кампазітара Ханса-Андрэ Штама. Выконваем нават кінамузыку — з тых жа “Зорных войнаў”. Акрамя ўласна аргана з яго багаццем адценняў гучаць і іншыя тэмбры. Бо ў канцэрце ўдзельнічаюць не толькі Вераніка Багдановіч-Язвінская, якая іграе на аргане, але і Алена Гракава (сапрана), Аляксандра Палятаева (флейта). Хтосьці з наведвальнікаў для паўнаты адчуванняў заплюшчвае вочы. Іншыя — наадварот, уважліва сочаць за відэавывамай. Аб’якавых не бывае.

і мінус — у поўным сэнсе слова, бо часцей за ўсё дзіцячыя праграмы ідуць пад “мінусоўку”: салісты спяваюць “жыўцом” пад раней запісаннае інструментальнае суправаджэнне. А нам хацелася б ставіць сапраўдныя дзіцячыя мюзіклі. Яны карыстаюцца вялікім попытам, дый вопыт такі ў нас маецца. У свой час мы ставілі і “Залатога кураіна” Вячаслава Уланоўскага, і “Гісторыі ката Філафея” Якава Дубравіна. Але гэта ўсё расійскія аўтары, хаця Уланоўскі апошнія гады жыве ў Германіі.

Паслухаць класіку наўпрост з вуліцы

Актэра балалаек “Віцебскія віртуозы”.

Ансамбль танца, музыкі і песні “Талака”.

— А калі раптам надвор’е падводзіць? У вашым дворыку ж няма даху, нават для артыстаў.

— Навальніца? Тады проста пераносім усё ў залу, выконваючы меры засцярогі. І гэта, акрамя ўсяго, становіцца дадатковай рэкламай для новай публікі: у філарманічнай зале, аказваецца, таксама цікава, не трэба яе “баяцца”. Спадаемся, вынікі цяперашняй вулічнай музычнай палітыкі адаб’юцца і ў новым сезоне, бо ўзімку гэтак канцэртны на вуліцы не зладзіш.

— Дарчы, калі вы адкрываеце новы сезон? Ці цяперашні канцэртны — гэта ўжо і ёсць яго пачатак?

— Не, у нас традыцыя: урачыстае адкрыццё сезона заўсёды праводзім у Сусветны дзень музыкі — І кастрычніка. Так будзе і сёлета. Асабліва хіба ў тым, што пасля вясновых вакацый мы цяперашні сезон практычна не закрываем, ён натуральна перацякае ў наступны.

— Можна, пракаментуеце некаторыя праграмы? Тым больш, што частка іх раз-пораз паўтараецца: атрымліваецца штосьці накітагт рэпертуарных спектакляў у тэатральных афішах.

— Так і ёсць, і гэта мае рацыю. Музыка, як і тэатр, — мастацтва часавае, разгортваецца “тут і цяпер”, залежыць ад многіх фактараў, і ніводны паўтор не бывае паўкам такім жа. Мы паўтараем канцэртны, што карыстаюцца найбольшым попытам, а таксама ладзім іх серыі: гэта таксама прыягвае слухачоў.

— Вось, да прыкладу, некалькі разоў за жнівень вы прапануеце выступленні ансамбля танца, музыкі і песні “Талака”. Гэта зра-

— Якраз твораў Дэбюсі ў гэтай праграме няма — хаця, хутчэй за ўсё, і трэба было б уключыць. “Месяцавае святло” — сольны канцэрт, які праводзіць наша цымбалістка, лаўрэат міжнароднага конкурсу Тацыяна Моўля. Яна не ўпершыню, дарэчы, ладзіць свае сольнікі, прычым самыя розныя — і вечаковыя, у тым ліку тэматычныя, і разлічаныя на дзяцей. Колішняя выпускніца Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, апошнім часам актыўна засвойвае яшчэ і эстрадны рэпертуар. Увогуле, усе нашы артысты — выдатныя прафесіяналы, якім падуладны любыя музычныя жанры і стылі. Нагадаю, 13 гадоў таму ў нашай філармоніі быў усталяваны праўдзіе шыкоўны арган. У нас ёсць цыклы арганных канцэртаў — для дарослых і, асобна, для дзяцей. Вядома, арган на вуліцы не выкаціць, але слухачы гэта разумеюць, і нават у цяперашні складаны час з радасцю прыходзяць у залу. Тым больш, што акрамя ўласна музыкі мы выкарыстоўваем праектар, спалучаем гуквавы і візуальны ўражанні.

— Маецца на ўвазе “Касмічнае падарожжа”?

— Так, арган ужо сам па сабе — не толькі кароль музычных інструментаў, як яго часта называюць, а сапраўдны космас. Яго гучанне невывадкова асацыюецца з небам, высокім духоўным пачаткам, усеабдымнасцю сучаснаму. Да таго ж, у гэтай праграме сабраны самыя розныя творы — ад арганнай класікі таго ж Баха да сучасных кампазіцый. Да прыкладу, гэта “Казачныя палёт”, “Пад зорным небам” ня-

— А хто такі Карамелька і Гарошынка? Бачу, 14 жніўня ў вас была прэм’ера новай праграмы з іх удзелам — “Карамелька і Гарошынка ў інтэрнеце”.

— Гэта героі, ролі якіх выконваюць нашы артысты. Карамелька і Гарошынка даўно палюбіліся дзецям і іх бацькам. Куды толькі ні заносіла гэтых казачных персанажаў! Яны пабывалі і на Карыбскіх астравах, і ў космасе. Цяпер воны — у інтэрнеце. Праграма музычна-гульнявая, разлічана на актыўную рэакцыю дзяцей, пачынаючы літаральна ад трох гадоў: сёння яны, як жартуюць, нараджаюцца адразу з гаджэтамі. І мае красамойны падзаглавак: “У палоне сусветнага павуціння”. Бо інтэрнет, як вядома, не толькі дае вялікія магчымасці, але і расцяляе пасткі. Гэтых герояў (а да Карамелькі і Гарошынкі раней яшчэ далучалася Глума) з іх разнастайнымі падарожжамі ды прыгодамі прадумалі супрадоўнікі філармоніі: наша былая артыстка Алена Папко і лектар-музыказнаўца Тацыяна Савіцкая, у 2011-м угадараваная званнем “Лепшы артыст года”. “Героі дзіцячых кніг” — таксама яе праграма. Там дзейнічаюць дзяўчынка Маша і кніжная вясё, яны разам з дзесьмі згадываюць Карлсана, Папалышчу, знакамітага Калабка ды іншых казачных герояў. У такіх праграмах гучаць песні, іншая мурэшка. Але не менш важна, што праз такія гісторыі ды гульні дзеці вучацца спазнаваць, дзе добра, а дзе зло, далучаюцца да вечных каштоўнасцей. Але ёсць

Згаданыя творы ставіліся шмат дзе. А хацелася б і штосьці беларускае! Так, мы не можам забяспечыць паўнаватрасную тэатральную пастаноўку з грувасцкімі дэкарацыямі, вялікім складам сімфанічнага аркестра. Але часам гэта і не трэба! Такія музычныя казкі могуць паспяхова выконвацца пад раяль.

— Могуць быць задзейнічаны і іншыя інструменты. У Еўропе многія не толькі дзіцячыя спектаклі, але і камерныя оперы для дарослых ідуць у суправаджэнні некалькіх сольных інструментаў, прычым выканаўцы на іх таксама знаходзяцца на вачах у глядачоў і часіаком бяруць удзел у сцэнічнай дзеі на роўных са спевакамі. Ёсць нават такога роду балетныя пастаноўкі, дзе артысты-інструменталісты маршыруюць ці крыху прытанцоўваюць разам з іншымі ўдзельнікамі. У дачыненні да дзіцячых спектакляў, гэта можа быць яшчэ і непасрэднае знаёмства з музычным інструментамі, папулярнасць выканальніцтва на іх.

— Мы гэта разумеем — і актыўна шукаем апаведныя музычныя матэрыялы. Таму яшчэ і праз вашу газету былі б рады звярнуцца да беларускіх кампазітараў, асабліва да творчай моладзі: пішыце не толькі аб’ёмныя партытуры, прызначаныя для Вялікага тэатра, але і больш камерныя музычныя казкі, мюзіклі, іншыя сцэнічныя творы, разлічаныя на дзіцячае ўспрыманне. Такі рэпертуар сёння вельмі запатрабаваны!

Фота прадастаўлены Віцебскай абласной філармоніяй

Падведзены вынікі Нацыянальнай прэміі ў галіне выяўленчага мастацтва ў 2019 — 2020 гадах, падчас якой мы з прыхільнасцю назіралі за фатаграфічнай драмай. Сапраўды, мастацтва, якое так доўга павінна было даказаць права на існаванне сярод традыцыйных жанраў, ужо заняло сваё месца, але яшчэ не выглядае досыць пераканаўча.

Пры ўсёй пазаве да Нацыянальнага гістарычнага музея, які стаў арганізатарам Прэміі і выдаўцом яе каталога, прычым зрабіў гэтую працу ў складаных пандэмічных перыяд, трэба адзначыць, што рэпрэзентацыя мастацкага працэсу — усё ж не ўласцівая гістарычнаму музею сфера дзейнасці. Таму ключавая задача конкурсу — “адраджэнне, развіццё і папулярызаванне лепшых традыцый і дасягненняў нацыянальнага выяўленчага мастацтва” выглядае некалькі ўмоўнай. Калі б гаворка ішла пра гісторыка-культурную спадчыну, гэта было б зразумела. Але ў сучаснага мастацтва — іншыя задачы; такім чынам рамкі конкурсу былі адразу абмежаваныя досыць вузкім калідорам. І гэта, вядома, адбылася прынамсі на фатаграфічнай экспазіцыі. Вернасьць традыцыі, прадказальны выбар тэм, звычайна мова выказванняў — можа быць, для сярэдняга ўзростнага фатаграфічнага працэсу гэта было б прымальна. Але ад Нацыянальнай прэміі мы чакаем большага.

Параўнанні, зрэшты, маюць сэнс, калі казаць пра самую прэмію — ёй усяго два гады, і рабіць сур’ёзны аналіз яшчэ занадта рана; або калі ацэньваць практыцы саміх мастакоў — магчыма, яны ўдзельнічалі ў конкурсе 2020 года са сваімі лепшымі працамі. Такім чынам, ці ёсць праправы, ці ёсць сапраўды творчыя вяршыні, якія акажучы уплыў на развіццё фатаграфічнага асяроддзя і мастацтва? Калі сусветны арт-працэс уступіў у эпоху мэтамалёрна, прыходзіцца вельмі ўважліва прыглядацца да кантэксту і лакальнай спецыфікі праектаў. Ці змогуць яны быць цікавымі і заняць сваё месца на міжнародным арт-поле?

Нацыянальную прэмію-2020 па фатаграфіі атрымаў вядомы беларускі фатаграф, былы старшыня Саюза фатаграфістаў (2003), павяжаны педагог і аўтар некалькіх фотакніг Вадзім Качан. Яго самія ўдалыя серыі, на мой погляд, — дакументальная

Вадзім Качан. 3 серыі “Знікаючыя ўспаміны былога, альбо Малюнкі часу і святла”.

Дзе драйв, які адрознівае адкрыццё?

Прэмія
на фотаэкспазіцыі

Фота Ташчыні МАТУСЕВІЧ

вулічная фатаграфія, дзе Мінск 1980 — 90-х гадоў мае пазнавальную атмасферу, свайго кшталту шарм пазнейшых савецкіх і перабудоўчых гадоў. А гэта не так мала з прычыны страты горадам у 2000-я аўтэнтчных відаў, характэрных персанажаў і жанравых сцэн. Партрэты і архітэктурныя пейзажы ў чорна-белым выкананні неаднаразова экспанаваліся, і думаецца, застануцца заўважнай старонкай у мастацкай хроніцы Мінска. Акрамя гэтага Вадзім Качан неаднаразова спрабаваў сябе ў больш эстэцкай фатаграфіі, пашыраючы межы медыя сродкамі фатаграфікі, калажа і г.д. Серыя “Знікаючыя ўспаміны былога, альбо Малюнкі часу і святла” ставіцца як раз да такіх — у частцы майстэрства, кампазіцыйных прыёмаў да яе пытанняў няма. Але без канцэптальнага ключа серыя выглядае амажам. Ці ёсць гэты ключ у серыі? Думаю, гэта пытанне да складальніка каталога, якія не ўключалі ў яго суправаджальных тэкстаў. Тым не менш, нашы віншаванні Вадзіму Качану!

У ліку “залатога дзесяціка” — “Рызомы” Мары-

ны Баццоковай, шматчастковы рэзанансны праект 2018 года, прывесчаны мастацкай і інтэлектуальнай супольнасці Беларусі, каштоўнасцям гэтага асяроддзя. Ён, вядома ж, дапамагае захаваць яе прадстаўнікоў, не дашы ім растварыцца ў летапісах рубяжа стагоддзяў. Скажам шчыра, ён выгадна адрозніваецца сярод некалькіх праектаў такога роду, абагульняючы іх. Фармаць альбома для “Рызомы” быў бы вынікам даследавання.

Адзначым адзін з лепшых праектаў выставы — “Мая рака” (2018 — 2020) Мары Банэ. Аўтар зняла яго з конкурсу па асабістых этычных прычынах, але праект выйшаў у шорт-ліст, апублікаваны ў каталогу, і на вернісажы глядачы маглі яго ўбачыць. “Мая рака” — узор працы новага пакалення фатаграфістаў, калі на базе толькі адзінай архіўнай фатаграфіі выбудоўваецца сучасная гісторыя ўспамінаў. Цыянатыпія на акварэльнай паперы — ідэальная тэхналогія для аўтарскай інтэнцыі, і Марына паспяхова з ёй працуе. Стыль Мары Банэ вядомы, яна заняла сваё месца ў фатаграфічным асяродку, пра што свед-

чаць яе перамогі на іншых конкурсах.

Вольга Савіч з “Re story” — яшчэ адзін прыклад таго, як асабістая гісторыя становіцца пераасэнсаваннем, важным для публічнага чытання. У рамках калажа з выкарыстаннем фатаграфіі Вольга працуе і з архівам, і з перфарматыўнымі элементамі, залучаючы ў практыку тактыльныя, не алічбаваныя і нейтралізаваныя тым самым адчуванні. Важна, што гэта датычыцца і аўтара, і глядача — прамоце ўспрыманне ў “Re story” іграе ключавую ролю.

Пераасэнсаванне як стратэгію выбірае і Яўген Гараўскі — яго серыя “Лінія Сталіна” прапануе глядачу ўспомніць ідэалагічныя стэрэатыпы савецкіх гадоў. Фатаграфічная серыя пераканаўчая, і служыць добрым кантрастам для забавляльных і іншых мас-культурных малюнкаў.

Віктар Сянькоў звяртаецца да тэмы памяці з іншага ракурсу — з яго серыяй “Памяць застаецца” я асабіста працавала ў частцы канцэпцыі. Аўтар працуе над праектам 10 гадоў, здываючы могілкі па ўсёй рэспубліцы, фік-

суючы помнікі, асобныя архітэктурныя фрагменты, разбураныя месцы пахаванняў. Пантэон Віктара Сянькова — гэта не выбраныя героі, гэта ўвесь культурны пласт народа, які значна шырэй, чым заслугі асобных людзей. За кожнай агароджай, у кожнага помніка — гістарычная глеба, і не трэба адпавядаць ніякім крытэрыям, каб нашчадкі паважалі і тваё жыццё, і тваю смерць.

Разгледзячы цяпер практыцы, якія адзначылі... І яшчэ некалькі: Дзяніс Раманюка, Мікалая Аляшкевіча, Віктара Вядзеня, Валерыя Вядрэнкі, Наталлі Пуцята, параможы мінулага года Яўгена Колчава. Як часта давядзецца карыстацца словамі “архіў”, “памяць”, “ўспамін”?

У цэлым, яны адлюстроўваюць сітуацыю, якая існуе ў беларускай фатаграфіі. Але “у цэлым” гэта як сярэдняя тэмпература па шпіталю. Многае засталася па-за кадрам.

Ёсць у Беларусі, і не толькі ў Мінску, моцныя фатаграфы, якія не падваліліся на конкурс — таму цяжка судзіць, наколькі блізка яны да шанцаў

пераможаў. Напрыклад, Сяргей Ждановіч, Уладзімір Суцягін, Альберт Цэхановіч, Андрэй Шчукін, Данііл Парнюк, Максім Сарычаў. Ёсць “Мінская школа фатаграфіі” — феномен канца 80 — 90-х гадоў мінулага стагоддзя, які ў будучыні яшчэ можа прагучаць у намінацыі “За ўклад у развіццё выяўленчага мастацтва” з адпаведнай фармулёўкай. Дарэчы, у намінацыі “Творчы дэбют” адзначана Ксенія Лакотка з яе канцэптам ялеснасці ў фатаграфічнай серыі “Мой день” — гэтыя дзве пазіцыі выведзены за межы традыцыйных жанраў. Ёсць маладыя аўтары, арыентаваныя на Месяц фатаграфіі ў Мінску — у далёзным выпадку ён служыць як цэнтр прыцягнення і адукацыі. А акрамя таго, тыя, хто працуе як мастакі на базе фатаграфіі. Здавалася б, усё гэта розныя трэнды, але межы і адрозненні зараз сціраюцца, і на практыцы сціраецца нават эфект эксперыменту: кожнае пакаленне выкарыстоўвае свае цытаты і адсылкі да мінулага вопыту мастацтва. Многія з фатаграфістаў цалкам адбыліся, атрымалі міжнародныя ўзнагароды, прызнанне крытыкі і публікі: Андрэй Лянкевіч, Дзіна Даніловіч, Ташчына Ткачова, Маша Святагор. І атрымоўваецца, што ўсе рысы беларускай фатаграфіі — яе вернасьць мастацкай традыцыі, увага да праблем духоўнага жыцця, псіхалагізм і ўдмуліванасць — у наяўнасці. Але чагосьці не хапае! Гэта вядома — бракуе таго драйву, які адрознівае адкрыццё. Калі нікому не трэба тлумачыць, у чым сутнасць, і энергія новых сэнсаў сама за сябе гаворыць. Такіх адкрыццяў не бывае шмат, але і Нашпрэмія — адна. Таму я пажадала б больш празрыстасці ў арганізацыі конкурсу, каб зрабіць удзел фатаграфістаў зразумелым, і больш навін і аналізу сітуацыі ад экспертаў, каб працягнуць вучыцца і павышаць кампетэнцыі ў мастацтве сучаснай фатаграфіі.

Любоў ГАУРЫЛЮК,
арт-журналіст

Да 30 жніўня ў далёкім Новасібірску можна пабачыць выставу, прысьвечаную гісторыі Дзяржаўнага яўрэйскага тэатра БССР, створанага ў 1926 годзе ў Мінску. У 1941-м труп тэатра літаральна з гастролляў у Віцебску была эвакуавана ў глыбокі савецкі тыл, дзе спектаклі на ідышы нечакана зрабіліся на некалькі гадоў неад'емнай часткай культурнага жыцця новасібіраў. Але што сёння памятаюць аб гэтым легендарным тэатры — як у Новасібірску, так і на яго радзіме, у Мінску?

Антон РУДАК

Будынак на вуліцы Валадарскага, дзе з 1932 года размяшчаўся Дзяржаўны яўрэйскі тэатр БССР.

Выстава “Жывыя і вясёлыя” праходзіць у Новасібірскум дзяржаўным краязнаўчым музеі, але навуковым кіраўніком яе выступіла даследчыца яўрэйскай культуры з Мінска — Іна Герасімава, якая з 2002 па 2012 год узначальвала Музей гісторыі і культуры яўрэяў Беларусі. Няпросты лёс Дзяржаўнага яўрэйскага тэатра БССР, вядомага таксама пад рускамоўнай абрэвіятурай БелГОСЕТ, яна даследуе даўно і ўсур'ез. Я скантактаваўся са спадарыняй Інай праз сацыяльныя сеткі, і гэты аповед рэтранслію праз ейныя ўспаміны.

Яшчэ ў 2006 годзе ў Мінску і Маскве пад яе навуковым кіраўніцтвам праходзіла выстава “Яўрэйскі тэатр у Беларусі”, а таксама экспанавалася серыя графічных работ “Яўрэйскія пісьменнікі”, створаная вядомым мастаком Лазарам Ранам. У Маскве выставы праходзілі дзякуючы супрацоўніцтву з Расійскай дзяржаўнай бібліятэкай мастацтваў, дзе таксама рэгулярна адбываюцца міжнародныя Міхэлаўскаўскія чытанні, прысьвечаныя памяці слаўтага акцёра і рэжысёра Саламона Міхэлаўска. А зусім нядаўна даследчыца пачала працу над кнігай, прысьвечанай гісторыі яўрэйскіх тэатраў Беларусі наогул — і найбольшая частка яе акара будзе распаўсюджана аб дзейнасці Дзяржаўнага яўрэйскага тэатра БССР.

**НЕЧАКАНАЯ
ЎДАЧА**

І тут здарылася фантастычнае супадзенне — акара на пачатку працы над кнігай Іна Герасімава атрымала вестку з Новасібірску, што там хочучы зладзіць выставу, прысьвечаную мінскаму яўрэйскаму тэатру, які знахо-

дзіўся ў гэтым горадзе ў эвакуацыі падчас вайны. Высветлілася, што ідэя такой экспазіцыі з'явілася ў Арцёма Готліба — музейнага супрацоўніка з Масквы, які нарадзіўся і вырас у Новасібірску.

Аднойчы ў музеі маскоўскай сінагогі на Малой Броннай вуліцы ён выпадкова пабачыў відэа інтэрв'ю дырэктара музея Святаляны Багданавой з Аскарам Фельцманам, у якім славыты кампазітар згадваў, між іншага, што працаваў падчас вайны ў Новасібірску ў эвакуаваным Дзяржаўным яўрэйскім тэатры БССР. Арцём Готліб быў уражаны — ён ніколі не чуў аб такой установе. Зрэшты, неўзабаве ён з не меншым здзіўленнем высветліў, што яго бабуля і дзядуля добра ведалі пра яўрэйскі тэатр з Мінска, наведвалі яго спектаклі, а галоўны рэжысёр тэатра нават быў у іх доме.

Акара у гэты час Расійскі яўрэйскі кангрэс абвясціў конкурс на найлепшы выставачны праект. Новасібірскі дзяржаўны краязнаўчы музей, дзе некалі пэўны час працаваў Арцём Готліб, падаў заяўку на грант для арганізацыі выставы — і атрымаў яго. Пазней, падчас працы над стварэннем экспазіцыі, Іна Герасімава прыгадала, што калісьці ёй нават удалося адшукаць у новасібірскай прэсе рэцэнзію на адзін са спектакляў яўрэйскага тэатра з Мінска, напісаную дзядулем Арцёмам Готліба — Ойзерам.

Аднак у самім Новасібірску засталася надта мала матэрыялаў па гісторыі Дзяржаўнага яўрэйскага тэатра БССР. Асноўную масу крыніц тут складалі фінансавыя справаздачы: эвакуаваны тэатр фінансаваўся як урадам БССР, які тады знаходзіўся ў Маскве, так, час-

Сібірскі след або Трыумф і трагедыя яўрэйскага тэатра з Мінска

Труп тэатра ў 1928 годзе.

ткава, і гарадскімі ўладамі Новасібірска. Але ж на падобным матэрыяле экспазіцыю не пабудуеш. Тады арганізатары выставы і вырашылі звярнуцца да Іны Герасімавай, якая назапасіла багата інфармацыі і каштоўных дакументаў па гісторыі яўрэйскага тэатра з Мінска. Так і паўстала экспазіцыя, прысьвечаная, вядома, большага новасібірскаму перыяду ў гісторыі тэатра. Але змяшчае яна і ўступную частку, якая дазваляе прасачыць зарадженне і развіццё гэтай установы ў даваенныя гады.

**НЕ МНОГІЯ
ВЕДАЮЦЬ...**

У дарэвалюцыйны час яўрэйскіх прафесійных тэатраў у Беларусі папросту не існавала. Наогул жа, родапачынальнікам яўрэйскага тэатра ў Расійскай Імперыі лічыцца драматург і рэжысёр Абрам Гальфадан. Ён стварыў сваю трупу і ўпершыню выступіў з пастаноўкай паводле п'есы “Бабуля і ўнук” у 1876 годзе ў румынскім горадзе Ясы, а ўжо ў 1880 годзе труп Гальфадана гастралювала і ў Мінску. Тым не менш, свой прафесійны яўрэйскі тэатр у Беларусі ўзнік толькі пасля 1917 года. Вядома, што Беларускі дзяржаўны тэатр, сёння вядомы як Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, быў утвораны ў 1920 годзе — сёлета ён

дзе ў Харкаве ён стварыў першы ва Украіне яўрэйскі тэатр “Унзэр вінкл” (“Наш куток”), з якім пазней пераехаў у Віцебск, а адтуль — у Мінск, з яго ж і павёз сваіх акцёраў на вучобу ў Маскву.

Міхаіл Рафальскі набраў у сваю трупу, збольшага, маладых акцёраў — падлеткаў пятнаццаці-шаснаццаці год. Ён усведамляў, што яўрэйскі тэатр не можа заставацца ў рэчышчы старых традыцый, таму хацеў даць сваім акцёрам сучасную адукацыю, а выкладчыкамі ў студыі выступалі найлепшыя рускія рэжысёры. Тая моладзь, якая скончыла навучанне ў студыі ў 1926 годзе, вярнулася ў Мінск, і тут на аснове гэтай трупы быў створаны Дзяржаўны яўрэйскі тэатр БССР. Першы сезон адкрыўся 21 кастрычніка па-

кантролем дзяржавы, і галоўная цяжкасць палягала ў тым, што класіку яўрэйскай драматургіі пераважна складалі п'есы аперэчнага характару, у той час як дзяржава патрабавала ад тэатра сур'езнай тэматыкі, адпаведнай тагачаснай ідэалогіі. Таксама пэўную праблему ўяўляла тое, што нацыянальная яўрэйская культура базуецца на Торы і іўдаізме, чаго саветскія ўлады ніяк не маглі вітаць. Палітыка каранізацыі і падтрымкі культур нацыянальных меншасцяў паступова згортвалася, і ўжо ў сярэдзіне 1930-ых гадоў над тэатрам пачалі згущацца хмары.

Так ці інакш, да таго часу Міхаіл Рафальскі здолеў выхаваць з удзельнікаў сваёй трупы таленавітых рэжысёраў: Віктара Галаўчынера, Льва

Літвінава, Марка Моіна. Віктар Галаўчынер заняў пасаду мастацкага кіраўніка тэатра пасля таго, як у 1937 годзе Міхаіл Рафальскі быў расстраляны паводле сфабрыкаванага абвінавачвання ў шпіянажы на карысць Польшчы.

З іншага боку — у 1940 годзе чашвёра акцёраў Дзяржаўнага яўрэйскага тэатра БССР атрымалі званні заслужаных артыстаў БССР — гэта былі Юдзіф Арончык, Марк Моін, Маісей Сокал і Абрам Трэпель. А Леў Літвінаў яшчэ ў 1932

становай паводле п'есы Станоўкай паводле п'есы Іцхака Лейбуша Пераца “На пакаянным ланцугу”. З 1926 па 1937 год тэатр паставіў дваццаць шэсць новых спектакляў сучаснага і класічнага рэпертуару, у якім асноўнае месца займалі п'есы яўрэйскіх драматургаў. Шэсць гадоў тэатр іграў на адной сцэне з Беларускім дзяржаўным тэатрам, у будынку цяперашняга Купалёўскага — а ў 1932 годзе нарэшце атрымаў уласны будынак, узведзены да рэвалюцыі як харальная сінагога. Тэатр існаваў пад пільным

годзе быў прызначаны галоўным рэжысёрам Беларускага дзяржаўнага тэатра: між іншым, гэта менавіта ён паставіў знакамітую "Паўлінку" ў сучаснай сцэнаграфіі, якая захоўваецца і дасюль. Але адбылося тое ўжо ў эвакуацыі, у гады вайны.

РОСКВІТ І ЗАНЯПАД

Напад гітлераўскай Германіі на СССР заспеў трупы на гастролях у Віцебску, Прычым адтуль тэатр павінен быў накіроўвацца гаспадарыць у Гомель, таму туды ўжо былі адпраўленыя дэкарацыі, ноты, касцюмы і іншая маёмасць. У выніку неспадчанага збегу абставін, кіраўнік тэатра на гэты момант быў не ў Віцебску — Віктар Галаўчынер знаходзіўся ў Адэсе. Труп спрабавала зья-

Кулагін, які да вайны заняў імаў такую ж высокую пасаду ў Мінску. Ён добра ведаў гэты тэатр, да таго ж, яго сакратаркай была мінчанка Мера Рубінская.

Акцёры здолелі трапіць да Кулагіна на прыём, і тэатр быў уратаваны — у лютым 1942 года ён перабраўся ў Новасібірск. Іна Герасімава адзначае, што гэта была сапраўдная ўдача, бо іншыя яўрэйскія тэатры ў такой сітуацыі папросту распаліся і пераставалі існаваць. А для Дзяржаўнага яўрэйскага тэатра БССР гады эвакуацыі нечакана зрабілі жыццё перыядам яго найбольшага росквіту. І няхай акцёры вымушаныя былі жыць у бараках, але, тым не менш, яны атрымлівалі харчаванне і грашовое забеспячэнне, карысталіся агульнай пашанай і ўвагай. Тэатр размяшчаўся ў са-

бянтэжыла нават няведанай ільшы — неразуменне рэплік кампенсавалася выдатным акцёрскім майстэрствам. Іна Герасімава згадвае прыклад дзвюх дзвучат-падлеткаў, якія былі эвакуаваныя ў Новасібірск з блакднага Ленінграда. Мясцовыя жы-

За гады Вялікай Айчыннай вайны калектыў тэатра даў у савецкім тыле каля трохсот спектакляў, яшчэ больш за пяцьсот канцэртаў прайшлі на прадапраемствах, у калгасах, шпіталях. Выступалі акцёры тэатра і на фронце, перад байцамі, па-свойму робя-

насаваю падтрымку, і ў другім квартале 1948 года тэатр быў вымушаны сур'ёзна скараціць колькасць трупы. Гастролі па Беларусі, на жаль, істотных прыбыткаў не прыносілі, а калі тэатр паспрабаваў выправіцца на гастролі ў прыбалтыйскія рэспублі-

гмах стаў пашкоджаны, і спектаклі там не адбываліся, але частку памяшканняў аддалі пад інтэрнат для трупы. Актрыса Юдзіф Арончык узгадала, што Міхоеў абяцаў прыйсці да іх у госці яшчэ раз — і яны ўсю ноч прасядзелі, чакаючы яго...

Іна Герасімава адзначае, што памяць Саламона Міхоеўскага пакуль не ўшанаваная на вуліцах Мінска. Прытым, яшчэ ў 1990 годзе Савет Міністраў БССР прыняў рашэнне аб усталяванні на колішнім будынку яўрэйскага тэатра мемарыяльнай шыльды ў яго гонар. Скульптар Аляксандр Фінскі і архітэктар Леанід Левін нават распрацавалі праекты гэтай шыльды, а таксама памятнага знаку на месцы, дзе было знойдзена цела Міхоеўскага. Іна Герасімава ўзгадвае, што падчас візиту ў Мінск слаўтага опернага спевака Івана Казлоўскага наведвала з ім разам гэтую мясціну, а таксама ў гадавіну гібель Міхоеўскага заўжды прыносіла туды кветкі.

Не магу не нагадаць таксама і пра далейшы лёс апошняга дырэктара Дзяржаўнага яўрэйскага тэатра БССР — Віктара Галаўчынера. Пасля закрыцця тэатра ён пакінуў Беларусь і канец жыцця сустрэў у Вільнюсе, дзе памёр і быў пахаваны ў 1961 годзе. Архыў Віктара Галаўчынера сёння захоўваецца ў Літоўскім архіве літаратуры і мастацтва — з яго арганізатары выставы здабылі надзвычайную колькасць самых цікавых матэрыялаў, выкарыстаных пры падрыхтоўцы экспазіцыі. Збіралі такія матэрыялы таксама і ў сваёй акцёрскай тэатра, якія ўважліва перадавалі на той час Рускаму драматычнаму тэатру імя Максіма Горкага.

Выстава ў Новасібірску мае значны мультымедыйны складнік, тут прадстаўлены і музыка да спектакляў, і запісы агучаных успамінаў удзельнікаў трупы. Сучасны кампазітар Андрэй Малчанав здолеў аднавіць, пераасэнсаваць і прадставіць публіцы музычныя творы рэжысёра тэатра Льва Літвінава (Гурэвіча), аб'яднаныя ў "БелГОСЕТ-сцюіце". У выкананні шансэе Псоя Караленка і музыкаў брасквінтэта "54" наноў загучалі на выставе песні кампазітараў, супрацоўнікаў тэатра Якава Розенфельда і Самуэля Палонскага.

Гэтыя матэрыялы, якія многія здымкі, выявы ды копіі дакументаў, можна пабачыць і пабачыць анлайн на сайце Новасібірскага дзяржаўнага краязнаўчага музея ў раздзеле "Праекты". Але хацелася б, каб калісьці і мінчукі маглі азнаёміцца з гэтай экспазіцыяй у жывую.

Сцэна са спектакля "Музыкант".

Спектакль "Чараўніца", 1942 год. Ілюстрацыі з сайта youmuseum.ru

Мачевей Бязоркін у ролі Бар-Кохба. Графіка Саламона Гершва.

хары адразу ж паралілі і хадзіць толькі ў яўрэйскі тэатр — і ў выніку дзвучат-там так спадбаліся гэтыя спектаклі, што адна з іх пазней нават выйшла замуж за акцёра трупы. Іна Герасімава падкрэслівае, што фантастычны поспех тэатра можна патлумачыць тым, што ў Новасібірску папросту адсутнічалі якія-кольвек падставы для антысэмітызму, і таму да трупы ставіліся з надзвычайнай прыязнасцю.

Дарчы, назва выставы "Жывыя і вясёлыя" была пазычаная акурат у аднаго са спектакляў тэатра, пастаўленага менавіта ў Новасібірску. І сапраўды — такі жыццесцявардальны таксама змагаліся ў шэрагах Чырвонай арміі на фронце.

У Новасібірску яўрэйскі тэатр з Мінска карыстаўся надзвычайнай папулярнасцю — за гады эвакуацыі (да 1946-га) ён меў каля ста тысяч наведванняў. І гэта прытым, што ў горадзе дзейнічалі таксама эвакуаваныя слаўтыя тэатры з Ленінграда і іншых гарадоў. Новасібірцаў не

чы ўнёсак у агульную справу барацьбы супраць нацызму. Акцёр Маісей Сокал узгадваў: "У Малаяраслаўцы мы даём першы канцэрт. Раптам згасае святло, але мы працягваем, спяваем беларускую песню "Свеціць у небе ясная зорка". У глядзельнай зале шышыня, даносіцца толькі артылерыйская кананада. Калі ўключылася святло, пачуліся гучныя апладысменты — напэўна, і за тое, што мы не разубіліся. Нас віншуюць з баявым хрышчэннем".

Але ўрэшце, калі прыйшла перамога, яўрэйскі тэатр зноў апынуўся ў нечаканым становішчы. Пасля вызвалення Беларусі і заканчэння вайны мінскія ўлады не надта спышаліся дбаць аб вяртанні трупы ў Мінск. Ды і людзей, якія размаўлялі на ідышы, з сумнаведомых прычын у Мінску значна паменела — каля ста тысяч тужэйшых яўрэяў былі знішчаныя нацыстамі ў гета і лагерах смерці.

Тым не менш, увосень 1946 года тэатр усё-такі вярнуўся ў свой родны горад — але існаваць яму заставалася нядоўга. У рамках палітыкі скарачэння колькасці тэатраў, якія атрымлівалі дзяржаўныя субсідыі, было прынята рашэнне спыніць яго фі-

кі, улады гэтага не дазволілі. А неўзабаве ў СССР распачалася ідэалагічная кампанія па змаганні супраць "касамагалітаў". Яе антысэміцкі напрамак і вызначыў лёс Дзяржаўнага яўрэйскага тэатра БССР — у 1949 годзе ён быў ліквідаваны. Уся яго маёмасць і будынак былі перададзеныя на той час Рускаму драматычнаму тэатру імя Максіма Горкага.

ЛЕГЕНДАРНЫЯ ІМЁНЫ

Адным з сумных фінальных акордаў гісторыі яўрэйскага тэатра ў Мінску была, безумоўна, гібель Саламона Міхоеўскага, лёс якога быў вызначаны сфабрыкаваным абвінавачаннем у шпіянажы на карысць замежнай разведкі. Прыехаўшы ў Мінск у студзені 1948 года, у выніку аперацыі савецкіх спецслужб слаўты акцёр і рэжысёр быў па-зверску забіты — яго запаралілі на дачу старшыні Міністэрства дзяржаўнай бяспекі БССР Лаўронцыя Цанава ў Сцяпанічы і там пераехалі грузавым аўтамабілем, а пасля падкінулі цела на вуліцу Гарбарную (цяпер Ульянаўская) на рагу з Беларускай. Перад гібельлю Міхоеўскага завітваў да акцёраў у колішні будынак тэатра — пасля вайны

БелГОСЕТ,

зацца з мінскімі ўладамі, каб высветліць, што рабіць далей у такой надзвычайнай сітуацыі, але атрымала адказ, што непакоіцца не варта і трэба заставацца на месцы — рэальны стан рэчаў не раскрывалі. Але, калі б трупы прыслухалася да парадны нікуды не рухацца, акцёрам-яўрэям пагражала б немінучая гібель — і яны вырашылі ратавацца на свой страх і рызыку.

Нарэшце віцебскія мясцовыя ўлады вылучылі тэатру для эвакуацыі адзін вагон, бо трупы пакідала Беларусь з пустымі рукамі. Хто-ніхто ехаў сем'ямі, разам з дзеньмі, але іншым не пашанцавала — тыя, хто вырашыў вярнуцца ў Мінск за сваімі роднымі, ужо не здолелі выратавацца. У створаным акупантамі мінскім гета загінулі актрыса Фаіна Цыпкіна, якая на той момант чакала дзіця, памочнік рэжысёра Орлендар, акцёр дарэвалюцыйных яўрэйскіх труп і тэатразнаўца Леон Душман з жонкай — а вось сын іх здолеў уратавацца ў Новасібірск. Але туды тэатр трапіў не адразу.

Перш трупы знайшла прытулак у Горкаўскай вобласці, дзе яе удзельнікі вымушаныя былі выжываць у надзвычайных умовах. Урад БССР у эвакуацыі нават ужо даслаў загад аб расфарміраванні тэатра — але акцёры не апусцілі рукі. Мастацкі кіраўнік Віктар Галаўчынер у момант пачатку вайны, як ужо згадалася, быў у Адэсе, таму адступай на ўсход не разам са сваёй трупай. У эвакуацыі яны пачалі з ім ліставанне, і высветлілі, што ў Новасібірску працуе сакратаром абкама партыі Мікалай

мым цэнтры горада, у будынку Дома Леніна, у памяшканнях новасібірскага Тэатра юнага глядача. Усе касцюмы, рэквізіт, дэкарацыі, ноты засталіся ў Беларусі, забраць іх з Гомеля падчас эвакуацыі трупы, зразумела, не было ніякай магчымасці. Таму акцёры былі вымушаныя самі аднаўляць усё неабходнае для спектакляў, шыючы касцюмы і робячы дэкарацыі з падручных матэрыялаў. Дырыжор тэатра Саламон Эмерман нават шукаў здолеў аднавіць па памяці партытуры музычнага суправаджэння спектакляў.

ПАПУЛЯРНАСЦЬ — НАДЗВЫЧАЙНАЯ!

Прэм'ера тэатра ў Новасібірску адбылася 29 сакавіка 1942 года, гэта быў спектакль паводле п'есы вядомага яўрэйскага паэта Шмуэля Галкіна "Бар-Кохба". Выбар быў невыпадковы: галоўны герой гэтага твору — гістарычная асоба, кіраўнік паўстання яўрэйскай супраць рымскага панавання і прыгнёту ў першым стагоддзі нашай эры. Вядома, нельга было не заўважыць тут паралелі з барацьбай яўрэяў супраць нацызму — дарчы, некалькі акцёраў тэатра таксама змагаліся ў шэрагах Чырвонай арміі на фронце.

У Новасібірску яўрэйскі тэатр з Мінска карыстаўся надзвычайнай папулярнасцю — за гады эвакуацыі (да 1946-га) ён меў каля ста тысяч наведванняў. І гэта прытым, што ў горадзе дзейнічалі таксама эвакуаваныя слаўтыя тэатры з Ленінграда і іншых гарадоў. Новасібірцаў не

“Лістапад” чакае заявак ад журналістаў і кінематаграфістаў

Мінскі міжнародны кінафестываль “Лістапад” чакае заяўкі ад журналістаў, кінарэжысёраў, культурных аглядачў, лідараў меркаванняў, блогераў — славетны кінофорум запрашае медыяупольнасць да акрытацыі. Заяўкі будуць прымацца да 25 верасня ўключна. Сам фестываль пройдзе ў Мінску з 6 па 13 лістапада.

Наглядачы на магчымую другую хвалю пандэміі, што прагназуюць мелькама, дырэктры “Лістапада” спадзяюцца, што адна з найпростаўных культурных падзей Беларусі ўсё ж абудзіцца ў адпайнай фармаце. Яшчэ ў сакавіку быў аб’яўлены старт прыёму заявак ад кінематаграфістаў і нагале, што палць сваю работу ў рамках шасці конкурсных праграм можна пачаць да 31 жніўня.

Колькі інфармацыі па фарматам конкурсаў, асноўны конкурс ігравага кіно — у ім чакаюць фільмы з краін былога камуністычнага блока. Конкурс ігравага кіно “Малодшы на марш” — тры спаборнічаць здымкі з усёго свету. У асноўны конкурс дакументальнага кіно прымаюць поўнаметражныя і дакументальныя карціны сярэдняга метру з краін былога камуністычнага блока. Конкурс нацыянальнага кіношакол запрашае

да ўдзелу дакументальныя студзійкі, у тым ліку дыпломныя работы з усёго свету. Пятны конкурс “Лістапад дзік” — фільмы для дзіцячых і юнацкіх аўдыторыяў. Асобна некалькі слоў пра Нацыянальны конкурс. Фармац яго гучна абмяркоўваўся ў мінулым годзе, і сёлета ён мае такія патрабаванні. “У конкурс уключаюць здымкі поўнаметражныя, сярэднеметражныя і картамэтражныя ігра-

ваы, дакументальныя і анімацыйныя карціны, створаныя беларускімі аўтарамі на тэрыторыі Беларусі і за яе межамі, а гэтакаса фільмы, знятыя замежнымі кінематаграфістамі, у цэнтры якіх — Беларусь, іе мінулае і іперашняе”. На дадзены момант, як паведаваў каардынатар Нацыянальнага конкурсу Мікалай Лаўрынюк, на ўдзел у беларускай праграме даслана 19 заявак.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Элеанора Сямёнава. Эскізы касцюмаў персанажаў фільма “Даікае палыванне караля Стаха”.

...нават важней за жыццё

Такое меркаванне да недаўняга часу меў і я. Я не кінаман, не кіназнаўца — паспаліты глядач. Засроджвао ўвагу толькі на тым, што мяне спраўды закрунало. Выстава да 80-годдзя Валерыя Давідавіча, што зараз праходзіць у Музеі беларускага кіно, разбурае згаданы стэрэатып у адносінах да творчасці Рубіньчыка.

Нарадзіўся Валерый у Мінску. Тут вывучыўся на рэжысёра ў Беларуска-кім тэатральна-мастацкім інстытуце; працаваў на “Беларусьфільме”, дзе зняў дванаццаць мастацкіх карцін. Потым перабраўся на “Мосфільм”. Там зняў шэсць мастацкіх стужак. З другой паловы 80-х засяродзіўся на выкладчыскай дзейнасці. Веў рэжысёрскую майстэрню ва ВГИ-

Ке, рыхтаваў сцэнарыяў, працаваў доканам факультэта сучаснага мастацтва. Быў ушанаваны званнем Заслужанага дзеяча мастацтва Расійскай Федэрацыі, акадэміка, члена-карэспандэнта Нацыянальнага акадэміі кінематаграфічных мастацтваў і навук Расіі. Ягоньня фільмы сабралі вялікую калекцыю нацыянальных і міжнародных узнагарод. Памерў Маскве.

Элеанора Сямёнава. Плашч і фуражка Беларэцкага.

Творчы лёс Валерыя Рубіньчыка склаўся ішчасліва. Нездарма ж ён казаў, што кіно для яго важней за жыццё. Відав, так ён пераклаў для сябе антычныя афарызмы “ Navigare necesse est, vivere non est necesse!” — Жыць не так ужо неабходна, але неабходна халзіць на караблях па моры. Творчасці па сваёй сутнасці камак ж стыхія як мора і неба.

Аляксандр Чартовіч. Макет аб’екта “Батлейка”.

На выставе прадстаўлены дакументальныя фатаграфіі, афішы фільмаў, бутфарыя і сапраўдныя прадметы, што скарыстоўваліся на здымках, эскізы дэкарацыі, касцюмы персанажаў. Гэта як праісціскае экскурсіі па закулісе тэатра пасля таго, як паглядзеў сцэнічную дзею. Цікава гэта, мяркую, найперш прафесіяналам.

Аляксандр Чартовіч. Эскізы сцэны “Раз’езд гаццей”.

Не будзе памылкай сказаць, што да свайго Купалы Васіль Шаранговіч ішоў усе свопаме жыццё. І сёння мастак шікаваў ішоў, што дытхач мастацкай візуалізацыі знакамітага твора, і гэта значыць, што шлях не скончыны. Дыялог творцаў працягваецца.

Змяў ў Купалы і Шаранговіча — гэта не толькі вярнае поле і сэнзацыя, але і

не вельмі ўдалая спроба ўзнавіць даўнюю беларускую гісторыю ў фільме “Магіла льва”. Хоць і сабралі добрых актэраў, а фільм не атрымаўся. Адчынаецца, што аўтарам не хапіла ведаў не толькі пра этнаграфію і матэрыяльную культуру нашага Сярэднявечча, але і разумення гістарычных працэсаў у Беларусі ў тую эпоху. Ды, мабыць, гэта быў усё ж-такі карысны досвед для Беларускага кінематографа.

Кіно — дарэгат цацка. Мяркуючы на матэрыялах выставы, стварэнне “Даікага палываньня...” каштавала не так і дорага. Тое, што ставіць мастака ў іграва-вадатных тыпавыя нашага часу.

Спадзяемся на далейшае паспяховае развіццё нашых адносін. А гэтакаса чынара ж даем Вам і Вашым блізкім раскіну, які палыхае і натхняе, міру, дабаробыту і моцнага здароўя!

Мы заўсёды побач і заўсёды рады бачыць Вас у РТБД. Да сустрэчы ў “Файным сезоне”!

Лічы, там пабываў

Швеція з беларускага гледзішча

У мінскім Музеі Максіма Багдановіча праходзіла выстава мастацкі Наталлі Палавейвай. Гэтая экспазіцыя — адлюстраванне яе ўражанняў ад вандравак у Швецыю. У стылістыцы твораў прысутнічаюць матывы народнага мастацтва названай краіны. Выстава называецца “Курбіт з беларускага, Альбо Швецыя становіцца бліжэй”.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Наталля Палавейва. “Люстэрка”.

“Пажарная биспека”.

У Наталлі Палавейвай некалькі творчых інастаў. Яна ілюструе кнігі, выкладае у БДУ англійскую мову, перакладае з яе, а яшчэ са шведскай, і стварае літаратурныя тэксты сама. Яе мастацкі праца заўважана ў прыватных калекцыях Злучаных Штатаў Амерыкі, Францыі, Германіі, Нарвегіі, Італіі, Фінляндыі.

Шведскую мову пачала вывучаць пасля таго, як у часе вандравкі ў Стэкгольм у атудных рыхах азнаёмілася з побытам і культурай гэтай краіны. Тады ж зашкілавацца яна і народным мастацтвам Швецыі, у прыватнасці — нацыянальнай арнаментыкай на аснове раслінных матываў. А шведскай мове гэта называецца курбіт. Такія кампазіцыі складаюцца з тэўных кветак і лісьця. Бывае, што мастацтва дадае людзям таго, чаго ім не стае ў рэчаіснасці. Магчыма, гэта менавіта і выдала. Прырода Скандынавія велічыя і сціпла. Там па вызначэнні не можа быць расліннасці, які ў субтропіках. Але паколькі душа прагне незвычайнай прыгажосці, людзі раскрываюць свой побыт выявамі фантастычных дрэў і кветак.

Шведскі курбіт вельмі нагадвае наш народны жываціт. У прыватнасці, — роспісы куфары. Наталля Палавейва як творча асоба не магла не звярнуць увагу на гэтую акалічнасць. Яе творы — побытавыя замалеўкі, з якіх зразумела, што жырацы тае скандынаўскай краіны не надта адрозніваюцца ад беларусаў. І адначасова — гэта дэкаратыўнае панно, дзе раслінная аздоба адглыняе ролю не меншваю за тэму з сям’і. Ды яшчэ па ўсім відав, што мастачка лібіла прамае і здымаць кнігі і здымаць на незласліваю іронію і міжкі гумар.

Хто паспеў паглядзець выставу, лічы, пабываў у Швецыі.

“У гаццах добра, а дома лепш”.

“Водгукі песняў” Янкі Купалы

(Заканчэне. Пачатак на старонцы 2.)

Новыя рашэнні формы, рэзкія, смелья, экспрэсіўныя, былі характэрны яшчэ студзінскім работам Васіля Шаранговіча. Дзіўна, але ў інстытуце ён лічыўся “фармалістам”, пры гэтым заставаўся выдатным расвалявышчыкам, які бліскача валодаў рознымі кампазіцыйнымі прыёмамі.

З серыі па матывах пэм Янкі Купалы. 1990-я.

Невыпадкава дыпломная работа маладога мастака — серыя лінагравор па матывах лірыкі Янкі Купалы — была пабудавана на рэзкім кантрастах напружаных ліній і пianaў, што стварала дынаміку і нечаканую для тагачаснага працяжанага беларускай класіцы напружаную экспрэсію. Для гэтай серыі і ў пэрым для ранніх работ мастака характэрна збліжэнне з ксіграфіяй, — ён адмаўляўся ад тона, растушчюўкі, падрэзана супастаўляў чорнае і белае. Непадчасна і жорсткасць матэрыяла стварала асаблівую, дадатковую напружанасць. Вось тут закладзена “формула” ўсёй будучай творчасці Васіля Шаранговіча: умелнае даводзіць пластычны вобраз да выразнасці знака.

На жаль, фоны інстытута і афіцыя самаго аўтара не захавалі творы, выкананыя ім пад час вучобы, які і многія эскізы і накіды ў наступныя гады. Мастак заўважыў быў вельмі самакрытычна і непахатыся да самог. Ён утвараў шыкава адмысловую форму, якія б найперш раскрывалі значэнне твора. А вост, затым яго пошукі ў астаўшых паз-увагі даследчыца. А часта яны былі чымсьці з экспрэсіўна, чым серыі аўта-літаграфіі і ілюстрацыі, якія прынёсці Васілю Шаранговічу владомств. У іх мастак у поўнай меры выкарыстоўваў тыя фармальныя падышоў, якія зашкілаваўся ўжо ў інстытуце; “гуляў” з формай, аб’ядноўваў у адну кампазіцыйно рознакасава моманты, мог прыняць пра-стору да некалькіх умоўных плоскасцяў, выкарыстоўваў

нну, да стварэння “карціны свету” — не толькі з дапамогай актуальнасці тэмы, але і праз новае прычтанне пластыкі, праз вострыя фармальныя рашэнні. І на гэтым фоне гуашы і алоўкавая кампазіцыі “купаліны” 1990-х выглядаюць найрэйм новым пластычным прыёмам, якія значнамоўш пошук (або вяртанне) да экспрэсіўнай пластыкі ў стылі эстэтыкі Мунка і Дыкса. Аўтар выкарыстоўвае многія іх мастацкія прыёмы. Напружаныя формы, вольныя значыя прапорцыі фігур гледзі папшыні вярнасці, што экспрэсію мажко, адлюстраванні ў мастацтва валдарылі і параня-прагназаванні гледзішчы сапраўды. Гэта быў нывічкі час для самастойна мастацкага мыслення. Там не менш Васіль Шаранговіч ішоў сваім шляхам. Ён аздоў спалучыў высокую класічную традыцыю, асноўную формальную, асноўную — фактурную, асноўную — аб’ядноўваў у адну кампазіцыйно рознакасава моманты, мог прыняць пра-стору да некалькіх умоўных плоскасцяў, выкарыстоўваў

апіраўша на адліночкі дрэў-волату, для густота і таймнічавы лесу, бяскрыўнае змялі са сціплым крэйшам. Змялі для абодвух аўтараў — гэта апора для ўсёго існага і жы-ваго, для чалавека. Менавіта ён — гэта істота найперш прывабная для мастака. Ён — глаўноны чынік кожнага і работ Васіля Шаранговіча: праця, хака, пакуце і змагання. Ныйкай лапін-насы, нааўтор — асабіты вастрый, пластычная аркестроўка, энергетыка, філосафская экстрэма, анімальны талент, усё тое, што ставіць мастака ў іграва-вадатных тыпавыя нашага часу.

Не будзе памылкай сказаць, што да свайго Купалы Васіль Шаранговіч ішоў усе свопаме жыццё. І сёння мастак шікаваў ішоў, што дытхач мастацкай візуалізацыі знакамітага твора, і гэта значыць, што шлях не скончыны. Дыялог творцаў працягваецца.

Змяў ў Купалы і Шаранговіча — гэта не толькі вярнае поле і сэнзацыя, але і

Рэспубліканскі тэатр беларускай драматычнай рады сёння Вам выказаць словы падзякі. Ныйкай гэта сімвалічны жест, аднак нам важна для Вас гэта зрабіць.

Тэатральны год быў сапраўды няпростым і напружаным, але ў той жа час вельмі прад-уктыўным, шыкавым і збліжаючым. Нам зда-

Спадзяемся на далейшае паспяховае развіццё нашых адносін. А гэтакаса чынара ж даем Вам і Вашым блізкім раскіну, які палыхае і натхняе, міру, дабаробыту і моцнага здароўя!

Мы заўсёды побач і заўсёды рады бачыць Вас у РТБД. Да сустрэчы ў “Файным сезоне”!

З паваяг, дырэктар РТБД Святлана КАРУКІНА

Жніво — жнівень, час збіраць ураджай — але і час спяваць песні, чытаць кнігі, сустракацца на канцэртах на вольным летнім паветры і пляскаць у далоні на гарадскіх і вяскоўных святах. Работнікі ўстаноў культуры і самадзейныя артысты нястомна і без перапынкаў робяць сваю справу, не даючы заставацца землякам без мастацтва, літаратуры і творчасці ў любую пару года.

Надзея КУДРЭЙКА

ахоўную ўстанову “Ельня” падчас правядзення экалагічнага свята “Жураўлі і журавіны Міёрскага краю”.

“ЧЫТАЙ-ДВОРЫК” І ФОЛК-КВЭСТ

І ў гарачую пару жніва кніга застаецца неўміручай каштоўнасцю: бібліятэкі знаходзяць новыя формы працы, каб прывабіць чытачоў.

Бярэзінская раённая бібліятэка ў жніўні пашырыла кніжна-творчую прастору свайго летняга праекта “Чытай-дворык у Беразіно” — тры дні запар з раніцы і да вечара гараджан рознага ўзросту радаваў чытальны

акцыю, прысвечаную роднаму краю, — фолк-квэст! Ён называўся “Спадчына роднага краю” і ў яго цэнтры былі абрадавыя беларускія святы. Падчас квэста трэба было прайсці 14 пунктаў, пазначаныя выявамі народных святаў. Маршрут суправаджаўся заданнямі з цікавых раскладам пра тое ці іншае свята — удзельнікам трэба было толькі згадаць, пра якое свята ідзе гаворка. “На наша здзіўленне, дзеці паспяхова справіліся з заданнямі”, — расказаў намеснік дырэктара ДУК “Зэльвенская раённая бібліятэка” Вольга Камякевіч. — Многія з іх ведаюць такія фальклорныя святы, як Сёмуха, Радаўніца, Грамніцы і іншыя”.

І ў **Скідзель** гарадская бібліятэка і бібліятэка для сямейнага чытання выйшлі да чытачоў на вольнае паветра — паўдзельнічалі ў забаўляльным сямейным свяце “Фарбы лета”, якое адбылося ў цэнтральным парку Скідзеля, — аформілі бібліядворык “Чытаем пад парасонам” і зладзілі інтэрактыўную “Кніжную летнюю выставу”, з якой можна было даведацца, што зараз чытае моладзь. Для юных чытачоў ладзіўся конкурс, пераможцы якога атрымалі прызы.

А ў **Жалудокшай гарпяскавай бібліятэцы (Шчучынскі раён)** спецыяльнай выставай успомнілі слаўтага земляка, выхадца з гарадскога пасёлка Жалудок — знакамітага мастака і скульптара Пінхуса Крэменя, яскравага прадстаўніка парэжскай школы жывапісу. 28 ліпеня споўнілася 130 гадоў з дня нараджэння мастака, і ў гонар гэтай даты была аформленая выстава “Не канула ў нябыт яго імя”.

“Культурная сталіца Беларусі — 2020” — Ліда, і першы дзень жніўня яна таксама адзначыла святочным мерапрыемствам “Мой горад міру і добра”, прымеркаваны да Дня горада. Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы, натуральна, прыняла ў свяце найактыўнейшы ўдзел са сваім бібліяфэстам “Жыві і квітней, горад мой!”. Каля Лідскага замка сабралася нямала лічын, якія жадалі далучыцца да свята. На бібліятэчнай інтэрактыўнай пляцоўцы была аформлена кніжна-ілюстрацыйная экспазіцыя “У горадзе маім — мой лёс”, на якой прадставлены выданні пра Лідскі край, роўназначныя буклеты прадпрыемстваў горада і мясцовыя перыядычныя выданні. Ліда як сёлетняя культурная сталіца Беларусі яшчэ неаднойчы будзе трапіць у цэнтр нашай увагі, бо на перспектыву ў яе вялікая праграма. Вось у такія ўскі, мястэчкі і гарады мы зазірнулі гэтым разам. Падзеі адбываюцца паўсюдна, пішыце нам — мы пра іх раскажам.

Зэльвенскія бібліятэкары зладзілі для дзяцей цікавую

Запішыся ў бібліятэку — атрымай прыз, падай заяўку — выйграй у “Птушыным перапалоху”

ПА ВЁСКАХ — З ПЕСНЯЙ І ДОБРЫМ НАСТРОЕМ

Летнія месяцы багатыя на святы вёсак і, як следства, на выязныя канцэрты музычных калектываў у аддаленыя населеныя пункты. Так, 1 жніўня артысты **Мазалаўскага сельскага дома культуры (Віцебскі раён)** разам з Аўтаклубам Віцебскага раёна здзейснілі творчае падарожжа ў некалькі вёсак — Хайсы, Дрыколле і Буяны. У мерапрыемствах прынялі ўдзел народны ансамбль народнай песні і музыкі “Вераснянка” (кіраўнік Марына Маясеенка), народны жаночы клуб “Залаты ўзрост” (кіраўнік Ірына Толкач), тэатральны калектыв “Вобраз” (кіраўнік Вольга Жураўская) і аўтаклуб на чале з яго заадачыкам Уладзімірам Княжышчам. Падчас канцэртаў, прысвечаных Году малой радзімы, гучалі песні і вершы пра родны край, веліч беларускага народа і яго творчасць...

Пачатак жніўня ў яго першы дзень віталі песнямі і на пляцоўцы ля **Свіслацкага Цэнтра культуры і народнай творчасці** — там прайшла канцэртная праграма з удзелам народнага ансамбля песні і музыкі “Пушчанскія напевы”. Разынкай праграмы стаў майстар-клас па побытавых танцах, які правяла кіраўнік зорнага танцавальнага калектыву “Усмешка” Аксана Балюк: гледачы атрымалі ўнікальную магчымасць развучыць папулярныя танцы мінулага стагоддзя — кракавік і падспань.

А ў **Ашмянах** гэтым жніўнем ідзе цэлы культурны марафон “Творчасць — гэта мы!” На працягу першага тыдня марафона жыхары і госці горада знаёміліся з творчымі калектывамі і аб’яднанямі ўстаноў культуры **Ашмянскага раённага цэнтра культуры**. У першы дзень супрацоўнікі сельскага клуба аграгарадка Станцыя Ашмяны зладзілі конкурсы і гульні на летнюю тэматыку, на другі дзень адбыўся рэтра-канцэрт “Назад у будучыню” народнага

На здымках:

- 1 Артысты Мазалаўскага сельскага дома культуры ў творчым падарожжы.
- 2 Лідская бібліятэчная інтэрактыўная пляцоўка.
- 3 Летні праект “Чытай-дворык у Беразіно”.
- 4 “Вандроўка ў мінулае” ў Ашмянах.

тэатра танца і песні “Імпульс” — самадзейныя артысты перанеслі гледачоў у эпоху 80-х гадоў і выканалі залатыя хіты таго часу. Асобным канцэртам “Любімыя шлягery” публіку парадавалі ўдзельнікі творчай самадзейнасці **адзела культуры і вольнага часу аграгарадка Навасёлкі**. Суботнім днём ашмянцаў забавілі ўдзельнікі народнага сямейнага ансамбля “Граўжанцы” з аграгарадка Граўжышкі, а ў нядзелю — удзельнікі ансамбля народнай песні “Жытніца” аграгарадка Кракаўка. Народны тэатр гульні і забаваў “Серпанцін” падарыў дзецям тэатралізаванае прадстаўленне “Што такое добра і што такое дрэнна”, а вось самым неардынарным мерапрыемствам першага тыдня Ашмянскага творчага марафона можна

назваць Вечар сярэднявечнай культуры “Вандроўка ў мінулае” — жыхарам і гасцям горада не толькі расказалі мноства цікавых фактаў з эпохі Сярэднявечча, але і далі магчымасць пераўвасобіцца ў персанажаў таго часу.

“ПТУШЫНЫ ПЕРАПАЛОХ”

На наступную інфармацыю варта звярнуць увагу майстрам народных мастацкіх рамстваў і мастакам-аматарам з рэгіёнаў Віцебшчыны, якія ў сваёй творчасці выкарыстоўваюць вобразы птушак. **Віцебскі абласны металічны цэнтр народнай творчасці** праводзіць дыстанцыйны конкурс мастацкіх вырабаў “Птушыны перапалох”, і кожны, хто хоча прыняць удзел у конкурсе, павінны

падаць заяўку да 8 верасня. Разам з заяўкай неабходна даслаць фотаздымак аўтарскай конкурснай работы, зробленай за апошнія тры гады. Пажадана, каб творы былі выраблены з экалагічных матэрыялаў — салома, дрэва, моху, бяросты, і адпавядалі мэтам конкурсу. А мэты такія: “фарміраванне экалагічнай культуры, павышэнне сацыяльнай актыўнасці ў пытаннях аховы навакольнага асяроддзя, прыцягненне увагі да праблемы аховы птушак, папулярнасці творчасці майстроў народных мастацкіх рамстваў”.

Па выніках конкурсу вызначыцца пераможцы, якія павінны будучы пакінуць свае мастацкія вырабы ў абласным металічным цэнтры для далейшай перадачы ў Дзяржаўную прырода-

дворык ля кінатэатра. Усе дні вылася актыўная агітацыя: “Запішыся ў бібліятэку (пахваліся любімай кнігай) - і атрымай прыз!”. Акрамя таго вулічны тэатр “Жывая кніга” ілюстравалі апаваданні з літаратурна-мастацкіх часопісаў “Нёман”, “Польмя” і “Вясёлка”, адзначаны чытацкай прахільнасцю бярэзінцаў. Сеансы смехатэрапіі ўключалі гумарэскі часопіс “Вожык” і многае іншае, была і спецыяльная праграма для самых юных наведнікаў, былі мастацка-тэатралізаваныя “чытанні ў кружок” пранікнёных апаваданні беларускіх аўтараў Т. Гаралікавай, В. Калзетавай, В. Строкіна, Л. Кебін, У. Сцяпана на тэмы міласэрнасці, сяброўства і маралі.

Зэльвенскія бібліятэкары зладзілі для дзяцей цікавую

У сакавіку споўнілася 180 гадоў з дня нараджэння беларускага паэта Францішка Багушэвіча. А яго музею ў Кушлянах сёлета — 30 гадоў. У жніўні сустракае свой 65-гадовы юбілей і дырэктар музея, паэт Алякс Жамойцін. Гэта гутарка з ім пра місію Ф. Багушэвіча і ролю музея, пра сэнс жыцця і ўдзячную памяць народа, матывацыю да творчасці і энергетыку кушлянскіх мясцін.

— Сядзібе больш за сто гадоў. Мала будынкаў, якім пашчасціла выжыць у вiхурах войнаў і крызісаў. Што, на вашу думку, паспрыяла захаванню Багушэвічавай сядзібы?

— Сам Францішак Багушэвіч і яго самаахвярная дзейнасць дзеля беларускага народа. Памяць пра добрыя справы гаспадары гэтай сядзібы як пра чалавека адукаванага, пабожнага, добразачлівага перадавалася з пакалення ў пакаленне. Простыя людзі ўдзячныя таму, хто бараніў і гонар. Да таго ж і ўспаміны пра ўдзел Багушэвіча і яго блізкіх людзей у нацыянальна-вызваленчым паўстанні падтрымліваў інтарэс да асобы паэта. Таму людзі захаплялі і ўсё тое, што звязана з гаспадаром.

— Якія людзі, аматары даўніны, найбольш паклапаніліся пра ўратаванне Багушэвічавой родавага гнязда?

— Такіх людзей вельмі шмат. Пачынаючы ад дзеда Ляпехі, які выпадкова апынуўся ў нашых мясцінах, і працягваючы спісам шматлікіх даследчыкаў і прыхільнікаў нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны. Міхаіл Сы-

Матывацыя энергетыкай

Музейны пласт кушлянскай сядзібы

Алякс Жамойцін.

монавіч Ляпеха працаваў загодчыкам фермы ў Кушлянах і кватараваў у пакойчыку пры клубе-бібліятэцы, якія тады знаходзіліся ў будынку колішняй сядзібы Багушэвічаў. Ён разумеў значэнне сядзібы для гісторыі беларускай літаратуры і наогул гісторыі Беларусі. Маючы стаўкі з асяродкам навукоўцаў і творчай інтэлігенцыі з Мінска і Маладзечна, Міхаіл Сымонавіч усяляк садзейнічаў захаванню і папулярызацыі гэтых мясцін. Вялікі ўнёсак зрабіў і тагачасны старшыня калгаса Анатоль Янец, намаганнем якога быў створаны праект рэстаўрацыі сядзібы, і ў далейшым — на яе базе філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры.

Яшчэ напачатку XX стагоддзя па кроплі збіралі дакументы, сведчання,

успаміны пра гаспадары Кушлянаў даследчыкі беларускай даўніны Антон Луцкевіч, Адам Станкевіч, Сцяпан Александровіч. Антон Луцкевіч першым занатаваў успаміны мясцовай жанчыны Галі Каспяровіч, якая яшчэ дзяўчынкай атрымала ў падарунак ад Францішка Багушэвіча дзве ягоныя кніжкі вершаў. Але паколькі зборнікі аўтар надрукаваў пад псеўданімам, то толькі праз шмат гадоў жанчына даведлася, што ёй уручыў кнігі сам аўтар. Найбольш каштоўныя звесткі пра Францішка Багушэвіча знайшоў Генадзь Кісялёў, які доўгі час працаваў у архівах Вільні. Эстафету перанялі Уладзімір Содаль і Язэп Янушкевіч, чые знаходкі і публікацыі спрыялі пашырэнню інтарэса да асобы паэта і яго эпохі.

— Ці памянаеца пільне наведвальнікаў музея з цягам часу?

— Сёлета, у сувязі з пандэміяй, наведвальнікаў значна менш. Хаця ўсё роўна да нас прыязджае яшчэ вельмі шмат людзей, якія цікавіцца гістарычнай спадчынай роднага краю. А наогул, штогод да нас наведваліся да трох тысяч чалавек.

— Гэты год юбілейны для Багушэвіча і для музея. Што новага з'явілася да гэтых знамянальных дат, якія "падарункі" і хто падрыхтаваў юбілярам? Якія ладзіліся мерапрыемствы, матчыма, адкрыліся новыя экспазіцыі?

— Іншым жа, сітуацыя сёлета не вельмі спрыяльная для масавых мерапрыемстваў. Але праца цяпер накіравана на стварэнне віртуальных экскурсій, на папулярызацыю праз сацыяльныя сеткі творчасці і дзейнасці сьлыннага сына беларускага народа. На вялікі жаль, не адбудзецца сёлета і нашага традыцыйнага свята "Кушлянскія сустрэчы", якое перанеслі на наступны год.

— Сёння кожны аб'ект культуры імкнецца займець свой брэнд. Што з'яўляецца брэндам Кушлянаў Багушэвіча?

— Сам музей.

— Якія, на вашу думку, экспанаты маюць найбольш каштоўнасць?

— Тыя, што на сто працэнтаў маюць дачыненне да асобы Францішка Багушэвіча і яго родных.

Напрыклад, унікальныя прадметы, перададзеныя для экспазіцыі нашага музея сваякам па лініі роднай сястры паэта Ганны. Гэта медальёны 18 стагоддзя і рэчы, зробленыя рукамі Ганны, калі яна сядзела ў турме пасля паўстання 1863-га года. Памятаюць дотыкі рук Францішка Багушэвіча пісьмовы стол, тры крэслы, шкатулка, некаторыя іншыя рэчы побыту гаспадары. Вялікая каштоўнасць — два першыя зборнікі, выданыя беларускай выдавецкай суполкай у Санкт-Пецярбургу "Загляне сонца і ў наша аконца".

— Напэўна, ніхто так добра не ведае літаратурную спадчыну Мацея Бурачка, як дырэктар Кушлянскага музея? Якія вершы паэта вам найбольш падабаюцца?

— Сам аўтар любіў і часта чытаў сваім папелнікам:

"Ой, найшо ж мне дана тая мая мова, як я не умею сказаць тое слова, каб яго пачулі, каб яго пазналі..."

Ёсць сведчання, як Францішак Багушэвіч чытаў яго гасцям з Украіны. Вядома, што каля 20 гадоў паэт вымушаны быў жыць за межамі Беларусі. Ва Украіне ён пазнаёміўся і пазней сабраваў з ваеннымі лекарамі, сын якога вучыўся ў Віленскай гімназіі. Гімназіста звалі

Дзмітро Дарашэнка. Гэта ён разам са сваім бацькам наведваўся на Кушлянскую сядзібу.

— Многія наведвальнікі сядзібы знаходзяцца пад уражаннем ад навакольных краявідаў. Чым яны так зачароўваюць людзей, якую энергетыку захоўваюць у сабе?

— Геаграфічна Кушляны знаходзяцца на абсягах так званай Ашмянскай грады. Гэта горы. А горы — месца сілы.

— Кожная ўстанова культуры мае пэўныя планы развіцця на будучыню. Якія галоўныя кірункі ці праекты ўласныя для музея-сядзібы Францішка Багушэвіча?

— Галоўная навуковая работа вядзецца ў цэнтральным філіяле Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Мая задача — абслугоўванне наведвальнікаў, захоўванне і папаўненне ранейшых набыткаў, папулярызацыя заслуг Францішка Багушэвіча, дзякуючы творчасці якога мы сёння маем узор чысцоткай крывішкі, а значыць, беларускай мовы з асаблівасцямі мясцовага дыялекту. Гэта мова, не сапсаваная ні наркамаўкай, ні іншымі рэформамі, насамрэч можа лічыцца немагчымым гісторыка-культурным помнікам Рэспублікі Беларусь.

Гутарыла
Ала КЛЕМЯНОК
Фота аўтара

"Мой утульны дом"

У Сморгонскім гісторыка-краязнаўчым музеі адкрылася мастацкая выстава

Ніколі не трэба баяцца спасцігаць нешта новае — прынцып Надзеі Мікелсонс. Яшчэ не так даўно яна гандлявала на базары ў Ашмянах, а цяпер маладая жанчына — трэнер па паўэрліфтынгі і самадзейная мастачка, чья выстава адкрылася 6 жніўня. Мастацтва сапраўды мае цудоўную сілу, і гэта Надзея бліскуча даказала.

Надзея Мікелсонс.

пуская яго дагэтуль, прысвячаю маляванню ўсё свой вольны час", — расказвае самадзейная мастачка. Хвароба адступіла. Больш дакладна, галантна саступіла месца творчасці і спорту.

Гледзячы на мужа, Надзея захапляецца паўэрліфтынгам і нават пачала трэніраваць падлеткаў у Ашмянскім цэнтры творчасці дзяцей і моладзі. А мастаком Надзея Мікелсонс называе сябе з вялікай асяроднасцю, хаця і стварыла за тры гады больш за 400 работ у тэхніцы акрыл і акрыл-спрэй. Малюе яна не толькі на традыцыйным палатне, але і на шкле, камені, дрэве. На яе карцінах мала рэальных прадметаў і вобразаў — Надзея гля-

дзіць глыбей, спрабуе адлюстраваць настрой, гук, пах... "Ніколі не думала, што буду вастаўляць свае работы, бо гэта мой занятак для душы", — прызнаецца яна.

Пра тое, што Надзея такі пладавіты творца, да нядаўняга часу ніхто, акрамя яе блізкіх, не ведаў. З "падоўля" яе вывела ашмянская журналістка Аліна Санюк. Даведаўшыся пра захапленне маладой жанчыны, Аліна пераканала мастачку, што нельга хаваць сваю творчасць. І Над-

Экспазіцыя выставы.

зея асмелілася: Ашмянская гісторыка-краязнаўчы музей імя Францішка Багушэвіча зладзіў выставу яе работ, якая амаль адразу перамясцілася ў Сморгонь — у Сморгонскі гісторыка-краязнаўчы музей. Акрамя карцін мастачка стварае і арыгінальныя размаляваныя гісавыя вазы — іх таксама можна ўбачыць на выставе.

Галіна АНТОНАВА
Фота аўтара

14, 19 і 29-га жніўня праваслаўныя святкуюць тры Спасы. У царкоўнай традыцыйнай гэта святы ў гонар пакутнікаў Макавеяў, Ісуса Хрыста, у беларускай традыцыйнай культуры — па сутнасці, адны з шэрагу святаў новага ўраджаю. Таму даследчыкі часам класіфікуюць іх як урачыстасці восеньскага перыяду традыцыйнага календару. Вялікі, Яблыкны, Спас — на гэтым тыдні, 19 жніўня. Асвячаюць яблык, а таксама іншую садавіну. У народнай культуры ўжыванне яблыкаў, грушаў, агрэсту, струкавай гародніны да свята забаронена. Яшчэ асвячаюць нядаўна выпампаваны мёд. У некаторых мясцовасцях Падзвіння гэты Спас нават завуць Мядовым.

14 ЖНІўНЯ — ПЕРШЫ СПАС

Аднак найбольш урачыста і масава мёд асвячаюць на першы Спас, 14 жніўня, завуць яго Мядовым ці Макавым (Макавеем). Апошняя — гэта народнае перааснаванне царкоўнай назвы свята старазапаветных пакутнікаў Макавеяў. Мёд да гэтага дня забіралі ў пчол апошні раз за сезон. Імкнуліся да свята выбраць цыбулю, лічылася, што пасля Спаса яна “пойдзе расці ў карань, а не ў галоўкі”. На першы Спас, акрамя садавіны і мёду, асвячаюць яшчэ насенне маку, гародніну, кветкі, лекавыя зёлкі, жыта, ваду.

На Гродзеншчыне да святкавання Мядовага Спаса далучаюцца католікі, хая ў кананічным касцельным календары такога свята няма.

Мак, асвечаны на першы Спас, круглы год выкарыстоўваўся ў гаспадарчай маглі: яго сыпалі ў калодзеж да зеля выклікання дажджу, на Купалу бараніліся ад вельмаў, рабілі лекі. Дапамагаў асвечаны мак і ад сурокаў, калі ўзяць трохку сабе ў кішэню ці абсыпаць карову. На Міншчыне запісаныя апаведы пра варажбу на Макавея з дапамогай маку ці каналеі: абсыпалі калодзеж, прыгаворваючы: “Макавею, Макавею, я табе каналецьку сею, судзі, Божа, знаць, з кім буду век дажываць”.

Верылі і ў гаючыя ўласціваці асвечанай на першы Спас вады. У вёсцы Фалькі Вілейскага раёна зафіксаваны звесткі, што такую ваду давалі дзецям ад спуду.

19 ЖНІўНЯ — ВЯЛІКІ СПАС

Другі Спас у царкоўнай тэрміналогіі - свята пра-

Спасаўка-ласаўка, або Пчала на духмяным яблыку

абражэння госпада Бога і збавіцеля Ісуса Хрыста. Аналагічнае свята адзначаюць католікі 6 жніўня - перамяненне Пана.

Да Другога Спаса імкнуліся скончыць жніво, таму асвячалі зерне новага ўраджаю. Жыта маглі асвячаць таксама на першы і трэці Спас. Свяціцонае зерне трэба было дадаць у насенне, верылі, што гэта спрыяе добраму ўраджаю налета.

Асвячэнне яблыкаў на Вялікі Спас — адна з найбольш трывалых народных традыцый, шырока распаўсюджаная і сёння. Цікава, што ў выпадку, калі царква далёка, яблыкны маглі проста пакласці на страху, верачы, што яны такім чынам асвячаюцца. Гэту практыку падтрымліваюць праваслаўныя святары: “Баццошка гаворыць, што ён ужо, як сьвеца, кругом цэрквы ходзіць і сьвеца, значыць, па ўсяму свету ёга ўжо сьвяшчэннае расхадзіцца — і яблыкны пасьвечыцца” (распавялі ў вёсцы Акцяброва Кармянскага раёна). Падобная практыка асвячэння ежы на вольным паветры сустракаецца і на Вялікідзень. Праўда, трэба, каб прадукты пераночылі пад небам. Магчыма, таму, што найбольш урачыстая

велікодная служба — усночная.

Частку асвечанай ежы, асабліва яблык, носяць на могілкі ці ахвяруюць на прашчах. Сувязь з калодзежам памерлых прасочваецца і ў асабліва строгай забароне каштаваць яблык да Спаса для жанчын, у якіх паміралі малыя дзеці. Верылі, што калі маці на гэтым свеце з’есці яблык, то на тым Бог “не дасць дзіцяці з яблыккам пагуляць”.

Па надвор’і на Другі Спас меркавалі, якой будзе восень: калі сонечна — будзе суха, калі дождж — мокра. Лічылася, што Спас — гэта час адлёту буслоў: калі птушкі адлятаюць за тыдзень да свята, то зіма будзе ранняя і марозная, затое вясна цёплая; калі адлятаюць ужо пасля Спаса — то зіма будзе позняя, а вясна халодная. Пасля Яблыкнага Спаса пачыналі збіраць журавіны, брусніцы, арэхі. Казалі “Прышоў Спас — пайшло лета ад нас”.

29 ЖНІўНЯ — ТРЭЦІ СПАС

У праваслаўнай царкоўнай традыцыі гэта свята ў гонар перанясен-

Фотаздымкі зроблены аўтаркай падчас першага Спаса, 14 жніўня 2017 года, на крыніцы “Сіні калодзеж” у Слаўгарадскім раёне.

ня вобраза Ісуса, які адлежваўся на палатне пасля ўцірання ім твара (“Спас нурукатворны”) з Эдэсы ў Канстанцінопаль у 944 г. У народзе свята маглі зваць Малы, Архавы, Хлебны, Ляняны Спас. Асвячалі арэхі, жыта, у локальных традыцыях - гародніну і кветкі. Нездарма гэты Спас завецца Малым: ён часта праходзіў амаль неўзаважым, бо яму папярэднічала вялікае свята — Прачыстая 28 жніўня. Трэці Спас — гэта хутчэй прысвятка, які мог быць істотны ў пэўных мясцінах, але не адзначаўся шырока паўсюдна.

ШАНАВАННЕ КРЫНІЦЫ

На Спас прыпадае пік масавага наведвання крыніц, якое мае даўнія традыцыі. Наведванне на Вадохрышча, так папулярнае сёння, можа быць ініцыявана праваслаўнай царквой адносна нядаўна. Акрамя звычайных ахвяраў (грошы, тэкстыль) на першы Спас для крыніц пакідаюць кветкі і моркву, а на другі — яблык.

Адно з найбольш масавых паломніцтваў да

крыніцы албываецца ля аселенай вёскі Кліны Слаўгарадскага раёна на другі Спас: прыязджае ад 20 да 30 тысяч чалавек. На працягу года, асабліва ўлетку, туды таксама едуць людзі. У 2013 г. шанаванню крыніцы нададзены статус немацэрыяльнай гісторыкакультурнай каштоўнасці Беларусі (Інвентар нематэрыяльнай спадчыны ў адпаведнасці з Канвенцыяй UNESCO 2003 г., ратыфікаваная Беларуссю ў 2006-м).

Акрамя афіцыйнай, “Блакітная крыніца”, у народных гаворках сустракаюцца назвы “Сіні калодзеж”, “Клінаўская крыніца” (па назве вёскі, якая была побач), “Макавееўская крыніца” (па мясцовай назве Другога Спаса). Найбольш старажытная з іх, зафіксаваная ў 1891 г. этнографам Еўдакімам Раманавым, — “Сіні калодзеж” - дакладна перадае галоўную асаблівасць аб’екта: вада падымасца з зямлі па шахце, глыбіня якой так дакладна і не вымерана. Вада ў крыніцы вельмі халодная, каля 8 градусаў. Лічыцца, што ручай, які ўтварае крыніца, трэба

перайсці 3 разы (сустракаюцца таксама звесткі пра неабходнасць здзейсніць 7 ці 40 пераходаў), што спрыяе пазбаўленню ад хвароб.

Першая пісьмовая фіксацыя расповедаў пра крыніцу таксама выдана ў 1891 г. Раманавым. Легенды і былічкі можна і сёння пачуць ад паломнікаў. Гэта той рэдкі выпадак, калі расповед, зафіксаваны 100 год таму, можна запісаць і сёння ў амаль нязменным выглядзе. Узнікаюць і новыя сюжэты, звязаныя з сучасным жыццём. Неабходна збіраць розныя варыянты легенд пра паходжанне крыніцы, гісторыі асаблівасці на ёй і апаведы пра містычныя выпадкі, звязаныя з вадаёмам, ад жыхароў Слаўгарадскага раёна і паломнікаў. Гэтым займаюцца Слаўгарадскі краязнаўчы музей і Дом рамёстваў.

Паломнікі прыязджаюць ужо напярэдадні свята, 13 жніўня, некаторыя застаюцца ночыц. Праходзіць некалькі службаў у капліцы ля вады, на сам першы Спас ранкам 14 жніўня — хросны ход і асвячэнне ежы. Паломнікі пераходзяць ручай, утвораны крыніцай, бяруць са дна гліну і каменчыкі, верачы ў іх лекавальныя магчымасці, акупаюцца ў ваду, прысланяюцца да валуна побач, завязваюць на дрэвы стужачкі — традыцыйныя практыкі (пераход) суседнічаюць з адносна і зусім новымі (у Блакітную крыніцу не прынята было акупацца, хая для іншых вадаёмаў такая практыка можа быць характэрнай). Дзейнічае вялікі кірмаш.

Паломніцтва на першы Спас праходзіць да крыніцы між вёскамі Дарасіно і Радуга Любанскага раёна, а да крыніцы ў вёсцы Майскае Вяліцкага раёна — на Яблыкны Спас.

На ўсе тры Спасы часта ладзілі кірмашы. 14 — 28 жніўня праваслаўныя трымаюць Успенскі пост. Ён атрымаў назву па свяце Успення Багародзіцы, якое адзначаць 28 жніўня, але прыпадае акурат на перыяд між Спасамі. На Успенне (завуць яшчэ Першая Прачыстая) таксама асвячаюць у храмах плады новага ўраджаю. Такім чынам, Прачыстая працягваюць шэраг “ураджайных” свят.

Алена ЛЯШКЕВІЧ, супрацоўніца Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі
Фота аўтара

Актывісты Школы фалькларыстаў, што на пачатку бягучага года пачала працаваць пры Гродзенскім раённым культурна-інфармацыйным цэнтры, 30 ліпеня накіраваліся ў этнаграфічную экспедыцыю-вандроўку па Шчучынскім раёне.

АДКУЛЬ ПАХОДЗЯЦЬ ХАДЗІЛОНІ?

Тарэса Альфонсаўна і Антон Станіслававіч Юшкевічы з вёскі Пяцалеўцы Шчучынскага раёна — вельмі шчырыя і сардэчныя людзі — гасцінна сустралі нас. Калі яны даведліся ад сваёй унучкі Вікторыі Ланеўскай, дарэчы, нашай супрацоўніцы, што яна ў складзе рабочай групы па стварэнні новай музейнай экспазіцыі ў в.Зарачанка, то адразу прапанавалі перадаць у музей экспанаты: хамут, маслабойку, сявеньку, жаязку, кошак для сушэння кілбасаў, сіта. Атрымалі ў дар мы і прылады працы, звязаныя з апрацоўкай льну: прасніцу, матавіл, калаўрот, вышытыя карціны. Усяго каля 15 прадметаў.

Як расказала нам Тарэса Альфонсаўна, усе гэтыя рэчы належалі бацькам ейнага мужа — Юшкевічам Станіславу Іванавічу (1910 г.н.) і Любові Міхайлаўне (1924 г.н.), — у доме якіх сям'я жыве і сёння, таму старадаўнія рарытэты дарагія сэрцу спадчынікаў.

Сам Антон Станіслававіч разам са сваімі братамі Юзікам і Іванам былі добрымі музыкантамі, усе гралі на акардэоне, іх заўсёды запрашалі на вяселі людзі з усёй ваколіцы. Сёння ён займаецца пчаларствам.

Пра самы каштоўны скарб — даматканы дыван (1932 г.) — Тарэса Альфонсаўна распявае з асаблівай цеплынёй, бо яго ткала ейная цётка Марыя Іосіфаўна Запаснік (1912 г.н.) з вёскі Казаскія Шчучынскага раёна. Гэты дыван таксама зойме пачэснае месца ў новай му-

Актывісты Школы фалькларыстаў з Тарэсай і Антоном Юшкевічамі (вёска Пяцалеўцы Шчучынскага раёна).

Удзельніца экспедыцыі Ірына Стральчэня з вышытымі карцінамі.

Шукаючы скарбы прадзедаў...

ваць старыя фотаздымкі ў палявых умовах. Але кожная фотакартка стала сапраўднай знаходкай, бо гэта падзея, гісторыя, выпадак з жыцця нашых бацькоў і дзядоў.

Гаспадар хаты — Антон Станіслававіч — на развітанне запрасіў нас прыехаць зноў, але трохі пазней: “Яшчэ маю старыя жорны, сячкарню і акардэон, але працую з імі — мялю муку, рэжу сечку і граю на акардэоне жонцы для душы”.

У вёсцы Хадзілоні шматлікія прадметы для ўзворвання і апрацоўкі зямлі, пакосу, вязання снапоў, апрацоўкі і памо-

Станіслава Людвікавіча (1930 г.н. — 1995 г.с.). Вера Пятроўна нядаўна пераехала жыць да дачкі Ірыны Стральчэні ў аграгарадок Абухава, і з задавальненнем згадзілася перадаць рэчы ў новае музей ў Зарачанцы. Яна вельмі ганарыцца тым, што дзякуючы яе дачушцы Ірыне Стральчэня і іншым неабыхавым да культуры

Сявенька — з яе сеялі ўручную збожжавыя.

людзям, існуе музей і ў Абухава.

Вера Пятроўна расказала нам цікавую гісторыю паходжання назвы вёскі Хадзілоні. Паколькі гэта край паляўнічых, то і паходжанне звязана з паляваннем. Яна паведаміла (чула ад старэйшых людзей), што ў даўнія часы, калі тут быў суцэльны лес, мясцовыя жыхары практыкавалі актыўнае паляванне на дзікіх жывёл. Аднойчы паляўнічыя ўбачылі ў лесе прыгожых грашчэзных жывёл, якія мелі назву лань. Ад такой прыгажосці паляўнічыя ажно знямелі. Пасля на гэтым месцы была заснавана вёска — там, “дзе хадзілі лані”. Адсюль і назва — Хадзілоні.

А сама Ірына Стральчэня каля васьмі гадоў пражыла ў Хадзілонях. У экспедыцыю, у якой удзельнічала разам з нам, павясяліла нас цікавай і самабыт-

Маслабойка.

най гаворкай хадзілонцаў. Вось некалькі цікавых слоў і выразаў, што нам, каб растлумачыць іх значэнне, яна распявала цэлую гісторыю або выпадак з жыцця: арбонак (аўтобус), глянёк (гранёная шклянка памерам 250 грамаў), грабунцы (невялікія жалезныя граблі, якія прызначаны для падрабання дробнага смецця), дрынка (вялікая скрыня, у якой раней хавалі прадукты харчавання), канька (каністра), каш (вялікі кош для сена), красніцы (кросны), пляцка (печыва на патэльні), рзак (нож невялікіх памераў), сячанка (памяшканне ці месца ў адрне, дзе рэжучы каровам сечку), шыганы (звараная і абсмажаная на патэльні бульба), шмавіла (фарба), юпэчка (спадніца).

Ганаровае месца сярод сабраных пад час экспедыцыі экспанатаў заняў самаробны драўляны ткацкі станок — кросны, якія знаходзіліся ў старой хаце вёскі Галынка, дзе жыла Уладзіслава Аляксандраўна Вяньсковіч (1925 г.н.). У 2006 годзе

Кош для захоўвання ежы і карункі, якія вышыла Тарэса Юшкевіч.

Уладзіслава Аляксандраўна не стала. Жанчына ў гэтай жа вёсцы нарадзілася, выгадала траіх дачок, Васілішкі, акурал ля дачыялізаванай базе ў Шчучыне па вывядзенні новых гатункаў насення ды бульбы і была вельмі таленавітай ткачыхай. Яе дачка, Яніна Іванаўна Мармыш, на сямейным савеце вырашыла перадаць ткацкі станок і жорны ў будучы этнаграфічны музей ў Квасоўскім цэнтры культуры і развіцця народнай творчасці, дзе працуе яе сын Яўген Мармыш.

...Зайшлі ў старую хату з дазволу Яніны Іванаўны, але нішто там, на жаль, не нагадала ўжо пра жыццёбыццё. А пад акном, якое ўжо даўно забіта жэрдкамі і цвікамі, стаяць спраўленыя асновы кросны... Калісьці тут рыпелі панжы, стукалі бёрды з набіліцамі, хадзілі ўверх-уніз ніты, ткалася палатно, расквечанае яркімі ўзорамі. Дыван так і застаўся недатканым Уладзіславай Аляксандраўнай (а было ёй 81 год), аднак кавалка выткананага палатна нібыта ціха чакаў свайго часу. Дзясні Балабуеў, загадчык Квасоўскага цэнтры культуры і развіцця народнай творчасці, задумляў і разам з тым з гонарам сказаў: “Гэта будзе самы галоўны і каштоўны экспанат у нашым музеі. Я сам навучуся ткаць...”

“ЗА ЗДЭКІ, ЗА РАНЫ СЫНЫ-ПАРТЫЗАНЫ ВЫХОДЗІЛІ ВОРАГА БІЦЬ”

Пераязджаючы з вёскі ў вёску Шчучынскага раёна, спецыяльна пабывалі ў в.Зачэпічы, якая размясцілася ў надзвычай прыгожым куточку орлеўскага краю, на мяжы трох раёнаў: Шчучынскага, Мастоўскага і Дзятлаўскага, каб наведваць мемарыяльны комплекс “Музей. Зямлянка”. Вакол густой сцяной паўстаў лес з высокімі соснамі, побач цячэ Нёман, дыхаецца нека пасабаму, здаецца, жыццё ідзе тут вельмі спакойна. Гэта сёння, а ў гады Вялікай Айчыннай вайны ў тых мясцінах разгарнулася шырокамаштабная барацьба з захопнікамі. Мемарыяльны комплекс быў створаны на месцы базіравання штаба партызанскага злучэння Шчучынскага ўтворага 18 красавіка 1943 г., якім камандаваў Сцяпан Пятровіч Шупеня. На ліку партызан Шчучынскага ўдзельнічалі многія славетныя спраў. Музейная экспазіцыя разгарнулася і ў адноўленай зямлянцы.

“НА МАГІЛЕ ЎЗЫДУ ДУБАМ...”

Пабывалі мы і на малой радзіме Цёткі, дзе яна вырасла, куды ў кожную вольную хвілінку прыязджала і дзе завяччала быць пахаванай. Калі ехаць ад Астрыно праз Новы Двор, Хадзілоні, Васілішкі, акурал ля дарогі на Стары Двор можна ўбачыць яе надмагільную плітку. Запалілі лампадку, моўчкі пастаялі. Побач з мемарыялам ляжыць ствол дуба, на якім высечаны радкі вялікай паэты: “На магіле ўзыду дубам, Пачну шптаць братнім губам Аб іх долі, аб свабодзе, Стану песняй у народзе...”

ЭКСПЕДЫЦЫЯ АДБЫЛАСЯ!

Наперадзе праца па стварэнні новай экспазіцыі ў в.Зарачанка, у аграгарадку Квасоўка, дзе перад вачамі наведвальнікаў паўстануць мудрасць, вопыт і традыцыі нашых продкаў. Гэта той агенчык, які асвятляе нашы душы, прымушае па-іншаму зірнуць на тое, як жылі нашы дзяды і прадзеда.

Наперадзе новыя цікавыя экспедыцыі з фіксацыяй каштоўных аб'ектаў, знаёмства з носьбітамі традыцый і гонар за такіх светлых і таленавітых людзей — нашых продкаў.
Наталія РАМАНОВІЧ, вядучы метадыст Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтру
Фота аўтара

Ручныя жарнава.

зейнай экспазіцыі ў в.Зарачанка.

Мы разглядалі старыя фотаздымкі, нібы гарталі старонкі ўсёй гісторыі загадкавага і непаўторнага лесу беларусаў. Канечне, на жаль, у нас пакулы няма сучаснага абсталявання, якое дазволіла б скана-

Запраўлены ў ткацкі станок кавалак дывана, які апошні раз у 1996 годзе ткала Уладзіслава Вяньсковіч з вёскі Галынка Шчучынскага раёна.

Барыс Луцэнка.
1968 год.

**АД МАКБЕТА
ДА ЦЁРКІНА**

Рэжысёрскі факультэт Барыс скончыў пасля мяне, але ў больш сталым веку. Ягоных пастановак у тэатры імя Янкі Купалы я не бачыў, адно чуў ад яго самога пра захапленне драматургіяй “Раскіданага гнязда”, якое ён увавасобіў. Гэты матэрыял будзе вабціць яго ўсё творчае жыццё.

А вось узначалішы ў 1973-м Рускі тэатр, ён запрашаў мяне на ўсе свае новыя пастаноўкі.

Сапраўдным дасягненнем стаў у 74-ым “Макбет”, які скарэй Маскву. Расціслаў Янкоўскі — поўны комплексавы Макбет — і Аляксандра Клімава ў ролі рашуча-непахіснай лэдзі склалі смяротна-змрочны дуэт злучэнцаў. Глядзець на іх зайзвісты было жудасна, але трагічны лёс карацельскай пары заварожваў, часам нават выклікалі яны нешта накітавалі спачування ў сваім незваротным крываваым слізганні ў пекла.

Барыс узгадваў, што праз шмат год Марк Захарав, сустрэўшы яго ў Маскве, прыгадваў таго “Макбета”.

А пасля: *“Переправа, переправа — Берг левый, берег правый...”*

Сцэна пераправы пачынаўся ў наступным годзе луцэнкаўскі спектакль “Васіль Цёркін” паводле Аляксандра Твардоўскага.

Калі ў далёкай будучыні, ужо ў 2000-я, мы распачалі супрацоўніцтва працягласцю ў паўтара дзесяцігоддзя і шэсць пастановак, Барыс, як кажуць, “у творчым экстазе” адкрываў мне тэатральныя таямніцы: “Спектакль павінен пачынацца або гучна, або ціха”.

І я прыгадаў яго “Васіля Цёркіна”: гэты спектакль пачынаўся вельмі гучна. Адрозна спалохі выбухаў, мільгаценне праэкцтарных промяняў, вогненныя пунціры траціручыя чэргаў, асляпляльныя траекторыі ракет!.. Пад аглушальную канадну Яўген Лявончыў — Цёркін — разам з байцамі гроб праз раку і выкрык-

“Вашаму тэатру дадзены гонар адкрыць VIII фестываль “Галасы гісторыі”, прысвечаны 60-годдзю Вялікай Перамогі, спектаклем “Выпадковы вальс”.

Такое пасланне з Волагды атрымалі ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя М. Горкага напачатку сакавіка 2005 года. Гонар вялікі, але... спектакль тады яшчэ ўвогуле не існаваў, а я толькі заканчваў яго сцэнарыі — п’есай назваць той опус не магу.

Запрашэнне было жэстам вялікага даверу і павагі: у 1999-ым на V фестывалі тая ж трупка з вялікім поспехам паказала ў Волагдзе спектакль “У сутонні” паводле Аляксея Дударова. Абодва згаданыя спектаклі паставіў рэжысёр Барыс Луцэнка. І завадатары не сумняваліся, што мінчукі і на VIII фестывалі прывязуць нешта незвычайна цікавае. Так у выніку і атрымалася. Бо для тэатральнага свету Расіі Барыс Луцэнка быў —

вёсцы, без кулі і машынерыі — адно для невялікага прэзідыума. Трупка незнаёмых і малавядомых актэраў, абмежаваны, у большасці “не касавы” рэпертуар... Але Луцэнка ўзнімае тэатр на творчую вышыню і дасягае той папулярнасці, якую не заўсёды мае тэатр сёння.

Немагчыма павялічыць і абсталяваць клубную сцэну, немагчыма адрозна зрабіць папулярнымі актэраў, каб менавіта “на іх” хадзілі...

Але магчыма засвоіць новы рэпертуар, магчыма запрасіць своеасаблівых

адносін гаспадароў, якія ў свае звычайныя саламазахісцкія гульні ўцягваюць і маладуу пару. Здаецца і насмешкамі разбураюцца адносіны — і ў выніку абедзве радзіны няшчасныя.

Актэры пад настаўніцтвам Барыса Іванавіча набываюць майстэрства і ўпэўненасць ва ўласных творчых магчымасцях.

І вось яны падступіліся да “Гамлета”: шматперсанажны праект заняў і ўз’яднаў усю трупку.

Тут здзейснілася мара кожнага маладога актэра: роля Гамлета. Яе адметна сыграў Юры Казючыч. Ён

Ён у 87-м запрасіў літоўца Костаса Адамайціса паставіць пантаміму “Выбачайце, вольных месцаў няма”. Бо разумее: гэта пашырэнне творчых магчымасцяў актэраў яго тэатра.

Ён знайшоў польскую п’есу Яраслава Івашкевіча “Лета ў Наане” — пра заблытаннае стасункі капрызлівага Фрэдэрыка Шапэна і ганарлівага Жорж Санд — і зразумеў, што яна нібы прызначаная для Юрыя Казючыча. А паставіць яе запрасіў польскага ж рэжысёра Богдана Парэмбу.

Ён прапанаваў сваіму сябру кінарэжысёру Валерыю Рубінчыку паставіць “Лісістрату”. Антычны жарсны персанаж ў выкананні маладых напуганых актэраў прыштупіў у Тэатр кінаакцёра ўвесь асвечаны Мінск. Я асабіста “частаваў” гэтым спектаклем прыездных сваякоў і сяброў, а калі меў магчымасць, ахвотна суправаджаў гасцей. “Лісістрата” — вяршыня творчых дасягненняў Тэатра кінаакцёра — ды бадай адна з вяршынь тэатра на Беларусі ўвогуле.

Не абыходзіў Луцэнка і беларускую літаратуру. Акрамя купалаўскага “Гнязда”, ставіў п’есы Андрэя Макаёнка. Прыкметным атрымаўся спектакль “Дзівак з Ганчарнай вуліцы” паводле Івана Чырынава. Барыс са смехам расказваў і паказваў мне, як аўтар, запрошаны на здачу спектакля, сядзеў, адварнуўшыся ад сцэны, і адно расчудлена прыгаворваў сам сабе: “Які тэкст!.. Які тэкст!”

Але некаторыя задумы Барыс тады было немагчыма ажыццявіць.

Недзе ў той перыяд адным спякотным летнім днём запрасіў ён мяне з Рубінчыкам да сябе ў кватэру на Пуліхава і стаў чытаць здабытую з самвыдачу п’есу Мікалая Эрдмана “Самазабойца”.

Жонка яго Людміла адпачывала на лежышчы, а таму мы ўтрох, распануўшыся да блізіны, сёрбалі халодны боршч і дзівіліся смелым рэплікам галоўнага персанажа Падсякальнікава:

— У газете “Известия” надрукавалі, што жыць стала лепей. Я чакаў, што будзе абвэржэнне.

— У маёй смерці прашу нікога не вінаваціць, акрамя нашай роднай савецкай улады.

Канешне, такой крамале тады не магло быць месца на сцэнах савецкіх тэатраў.

Але Луцэнка дачакаўся іншых часоў і ўсё ж ажыццявіў тую сваю задуму.

Уладзімір АРЛОЎ,
кінарэжысёр

Працяг —
у наступных нумарах “К”.

Таленавіты і непрадказальны

Расціслаў Янкоўскі ў спектаклі “Макбет”.

ваў тэкст паэмы. Фарсіраванне воднай перашкоды было ўражальнае.

КАМІЧНЫ ЯНКОЎСКІ

Памятаю, як квітка на “Трохразовую оперу” з Валерыем Бандарэнкам, на “Вяртанне ў Хатынь” паводле Алеся Адамовіча людзі запыталі за квартал ад Рускага тэатра.

Памятаю “Лазню” Уладзіміра Маякоўскага з распылістым аўтарскім фіналам — якая, тым не менш, стала значным спектаклем для тэатра, у памышанні якога ў 1920-я гады выступаў славуці савецкі паэт.

Калі ўжо ў XXI стагоддзі ў рэцэнзіі на спектакль “Пане Каханку” тэатразнаўца са здзіўленнем адзначаў камічны рысы ў характары галоўнага персанажа, якога ўвасабляў Расціслаў Янкоўскі, я проста абурэўся: даследчык не бачыў яго Аптымістэнку ў “Лазні”!..

Расціслаў да Мінска служыў у тэатры адной сярэднеазіяцкай рэспублікі і ў кампаніях ці пры сустрэчах расказваў анекдоты ці тамтэйшых здарэнні — ды не проста расказваў, а актэрска паказваў персанажаў, перадаючы іх спецыфічныя акцэнт вельмі смешна!

Вось такім быў у “Лазні” і яго Аптымістэнка: з жудасна-камічным “маларасійскім” вымаўлен-

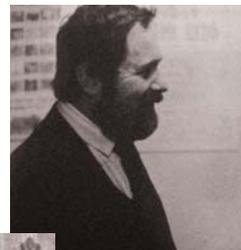
На фоне афішы да спектакля “Дзвіцеся, хто прыйшоў!”

нем!.. Проста Янкоўскага “падсазілі” на трагічна-гераічныя ролі, звузішы амплуа выдатнага актэра. Тады, у “Лазні”, яшчэ ішло ўзаемаспазнанне адзін аднаго, збліжэнне вялікіх талентаў Луцэнка і Янкоўскага. Іхнія найвышэйшыя дасягненні пакуль наперадзе...

ГАМЛЕТ У “ССЫЛЦЫ”

Але ў 1982-м тагачаснае Міністэрства культуры не даравала Луцэнку свавольніцтва: ён прыняў прапанову паставіць спектакль у ГДР. За гэта яго, зняўшы з пасады мастацкага кіраўніка Рускага тэатра, што называецца, “саслалі” ў Тэатр кінацэра.

Дабудова да кінацэтра “Масква”: маленечкая сцэна, меншая за клубную ў

рэжысёраў, магчыма заманіць гледача новай тэатральнай мовай. Луцэнка ўсё гэта выкарыстаў — і ў тэатр было літаральна не трапіць. Адна з маіх сябровак глядзела там “Лісістрату” дзе-вяць разоў, і такіх прыхільнікаў было нямаля. Я сам хадзіў на некаторыя спектаклі па дватры разы — уражвала!

Ён амаль цалкам прыняў у тэатр актэрска-выпуск майстэрні Аляксея Баталава з Інстытута кінамаграфіі.

Барыс адкрыў нам драматурга Уладзіміра Арро з яго п’есай “Дзвіцеся, хто прыйшоў!”. У гэтай пастаноўцы раскрыўся талент Пятра Юрчанкова-старэйшага ў ролі дарагога шырліка Кінга — пасля яе актэры пачаў нека хутка творча расці. Наступная прыступка ўверх: роля прафесара каледжа ў спектаклі “Не боюся віржынскага ваўка”. Там усёго чвэрць актэраў, усё навідавоку: пара маладых Наталія Курсевіч і Юры Казючыч і пара больш стальных сужэнцаў Святлана Кузьміна і Пётр Юрчанкоў. Швеці прыём у доме апошніх паступова пераўтвараецца ў сарамлівае высвятленне ўзаема-

З Аляксеем Баталавым.

хіліцца да бацькі-нябожчыка (Аляксандр Аржылоўскі) — яны аднадумцы, амаль сябры. Ідэальнай партнёраў Казючычу стала Наталія Курсевіч — такая ж трапяткая, безабаронная.

Луцэнка плённа выкарыстаў выдатны чалавечы і актэрска-якасці выканаўцаў. Не перабольшы, калі скажу, што Казючыча прэм’ерам мінскіх сцэн зрабіў менавіта гэты рэжысёр. Ён жа разам з дарагімі яму актэрамі Святланай Кузьміной і Іванам Мацкевічам “перацягнуў” Юрыя ў Рускі тэатр, калі ўзначаліў яго ў другі раз — у 1991 годзе. Але да гэтага яшчэ далёка.

Між іншым, Барыс мне апаў, што літаратурную аснову спектакля кампанаванаву з пяці (!) перакладаў “Гамлета”. Як ён рыхтуе тэксты будучых спектакляў, як “падладжвае” драматургію пад сваю рэжысёрскую канцэпцыю, як нажніцамі выразае з машынапісу рэплікі і выразы, а потым уклеівае ў сцэнічны варыянт п’есы, і не па адным разе — пра гэта я дазнаюся падчас нашага будучага супрацоўніцтва. Але і да яго яшчэ далёка.

АНТЫЧНЫЯ ЖАРСНІ І САМВЫДАТ

Таленавіты Луцэнка не баяўся параўнання з таленавітымі калегамі.

(Працяг. Пачатак у №№ 12 — 18, 20 — 26, 28, 29, 31)

“І НЕ БУДЗЬ ТЫ ПАСЛЯ УСЯГО ГЭТАГА ЛІЦЬВІНАМ!”

На завяршэнне прэзентаванага шэрагу прапануем увазе чытача раздзел, прысвечаны самаму “казыгліваму” пытанню радавода нашага земляка і вялікага музыканта Станіслава Манюшкі. Намаганніма па-пярэднікаў-манюшкаўнаўцаў, збоўшага гісторыя гэтага ўжо расказаная. Але маюцца ў ёй і некаторыя месцы, размытыя кроплямі расы, а таксама “прабелы”, якія варта запоўніць. Гэтым мы і зоймемся.

Вышэй я прывёў радок з першай біяграфіі Станіслава Манюшкі, выдзенай у 1873 годзе сябрам музыканта Александром Валіцкім. Упершыню, на беларускай мове, кніга выйшла ў 2019 годзе стараннямі Камілы і Язэпа Янушкевічаў. Пішучы пра перасяленне Манюшкі з Вільні ў Варшаву, якое раскрывала перад талентам музыканта значна больш шырокія дзверы ў плане рэалізацыі, Валіцкі напісаў у каментарыях так: “Манюшка горача любіў Вільню, і не раз казаў, што не ўяўляе жыццё па-за ёю. Хоць ведаў места дасканала і досыць даўно, аднак любаваяўся ім і бесперапынна захапляўся. Цудоўныя наваколлі места заўсёды так захаплялі яго, быццам ён бачыў іх упершыню, і іх наведванне было найлепшым адпачынкам. Нават звычайная прагулянка сунула яго, калі ён быў замучаным ці ўсхваляваным. Калі аднойчы ў 1849 годзе небяспечна захварэла адно з ягоных дзеткаў, пасля некалькідзённай пакуты над калыскай, ён пайшоў з сябрам у Закрэт (цяперашні парк Вінгіт — 3.Ю.). Стаўшы на месцы, адоўж паўставаў найпрыгожы краевід, доўга моўчкі ўзіраў і са слязімаў ў вачы, а праз некалькі хвілін супакойшыся, сеў на мураве і ўздыхнуўшы, прамовіў: “І не будзь ты пасля ўсяго гэтага Ліцьвінам!”.

Да тых словаў мы яшчэ вернемся. Пакуль жа нагадаем, што не толькі “значна больш шырокія магчымасці” гналі Станіслава Манюшкі з роднай Вільні ў чужую Варшаву. Як мы ўжо тлумачылі ў папярэдніх частках “Таямніцаў Манюшкаў”, спружынай стаў варшаўскі музыкант Кароль Штурм, які ўзяў шлюб з сястрой жонкі Станіслава — Аляксандры з Мюлераў. Штурм, пераехаўшы ў Вільню, меў дапамагаш Манюшку ў музычных справах. Але неўзабаве стаў злышчым ворагам і канкурэнтам новаму сваяку — і ўрэшце фактычна выжыў Манюшак з Вільні. Праўда, сам пасля гэтага пра-жыў толькі год ды памёр

ад сухотаў. Але Манюшкі ў “раскіданае гняздо” ўжо не вярнуліся.

РОДАМ З ПАДЛЯШША

Згаданая фраза Станіслава Манюшкі нібы дае зразумець, што ён хацеў бы стаць “ліцьвінам” — а не з’яўляцца ім. Многія так і лічаць. Польскі прафесар-музыкалаг Здзіслаў Яхмецкі (1882 — 1953) у 1921 годзе выдаў кнігу “Станіслаў Манюшка”, дзе, не вагаючыся, адразу зрабіў “праграмную заяву” — “Ста-

Панарама Вільні з Вількамірскага тракта. Малюнак Чэслава Манюшкі. 1840 год.

Таямніцы Манюшкаў

Частка XVII

Станіслаў Манюшка (дзед кампазітара). Малюнак Чэслава Манюшкі.

Міхал Глінскі (пераможца татар пад Клецкам). З кнігі Антона Аляшчынскага. Каля 1843 года.

ніслаў Манюшка быў кроў з крыві і костка з косткі палікам”. Базуючы свае веды радавода кампазітара на кнізе Валіцкага, Яхмецкі дадае, што ягоны род паходзіць з сэрца “польскіх ваколіц Бельскага павета Падляскай зямлі” і што першым, хто перасяліўся ў Літву, быў дзед кампазітара — таксама Станіслаў.

У 190-ую гадавіну нараджэння Станіслава Манюшкі аўтарытэтным прафесар Юзаф Марошак — дарэчы, родам з Падляшша — у саўтарстве з музыкантам Рышардам Беднаркам выдаў кнігу “Станіслаў Манюшка і яго падляскі радавод”. Як і прафесар Яхмецкі, аўтары палічылі неабходным адразу даць зразумець чытачу, што прэтэнзіі ўсіх іншых краінаў на Манюшчак — не больш чым дым. Дзеля гэтага быў выкарыстаны ўрываек з ліста музыканта да Юзафа Сікорскага ад 22 кастрычніка 1855 года: “Вер мне, дарагі

Юзаф, не як Ліцьвіну, бо ім не з’яўляюся — гняздо наша ў Падлясі, а ў галіне, якая адтуль на Літву вырнулася, я з’яўляюся толькі другім каленам”.

Уласна кажучы, любога чытача такая аргументацыя павінна пераканаць “у польскай крыві і польскай костцы” ўрадзэнца Убея, які ў двух кроках ад Мінска. Праўда, для вельмі далёкіх нашчадкаў Манюшкі, якія стварылі фонд яго імя, і Мінск, і Убель з’яўляюцца самай што ні ёсць Польшчай. Пра гэта яны адкрыта заяўляюцца на сваім сайце.

Шчыра выклаўшы аргументы на карысць “польскасці” кампазітара, прывядзем цяпер і довады на карысць яго беларускай крыві. Першы камень мы ўжо заклалі. У мінулаў публікацыі гаворка вялася пра радавод маці Алябеты з Маджарскіх. Сярод яе продкаў аказаліся нашы вельмі і вельмі старыя шляхецкія роды — Алізавічы, Кандыбы, Станішэўскія і інш.

Яны значна размылі г.зв. “армянскі след” — калі ён наогул быў, бо няма бяспспрэчных доказаў “армянскасці” Яна Маджарскага, які распачаў літоўскую галіну рода. Дый самі Маджарскія лічылі сваім першапрадкам Міхала, які паходзіў з Венгрыі і, служачы ў Аўстрыйскім войску, патрапіў у турэцкі палон.

Што тычыцца ўласна Манюшак, то і тут “польскасць” кампазітара ледзь не гвалтам прыягваецца на суд. Асабліва пікантнасць пытанню надае справа жонкі музыканта. Продкі Аляксандры Мюлер па мужчынскай лініі паходзілі або з Львова, або з Варшавы, або з Вільні. А адкуль родам бацькі яе маці — Закрэтшчы — і сёння да канца невядома. Тым не менш, у адным са сваіх лістоў Аляксандра (ужо Манюшка), заявіла, што “як ліцьвінка”, яна за мужа будзе стаць насмерць, не даючы яго ў крыву.

Кажучы пра сябе, што

ён “не ліцьвін, бо з Падляшша”, Манюшка, вядома, не казаў пра этнічнасць. Але прафесар Яхмецкі, які пісаў сваю кнігу ў часы найвышэйшага нападу патрыятычных жарсцяў у Польшчы, гэту тэму развіў. Бо адначасова такім чынам сьвярджалася адвечная польская прыналежнасць Падляшша (Беласточчына), якое было населена пераважна беларусамі — іх і дасюль там багата.

Ну а зараз самы час распавесці пра тое, чаго, магчыма, не ведаў пра свой род і сваю прабацькаўшчыну сам Станіслаў Манюшка.

Герб Падляскага ваяводства.

РЫЦАРЫ З “ВЕЧНАГА ГОРАДА”

Гісторыя гэтага краю пушчаў, балот, рэчак і зуброў вельмі няпростая. Населены калісьці явягамі, якія, сыходзячы ад крыжачкай навалы, з дазволу вялікіх князёў перабраліся ў ВКЛ і аселі паміж Слонімам і Гародняй, Падляшша доўгі час было “пусткай”. Прэтэнзіі на яго выказвалі ўсе суседзі, але ўрэшце рэшт перамагло княства. Каб замацаваць поспех, у гэтыя дзіды краі пачалі прасочвацца каланісты з блізкіх гарадзенскіх, ваўкавыскіх, берасцейскіх і віленскіх ваколіц. Той самы прафесар Марошак у адной са сваіх шматлікіх прац пісаў, напрыклад, што горад Кнышын заснаваны гарадзенскімі перасяленцамі Кнышэвічамі. Што і не дзіўна.

У дакументах рода яго пратапластам называюць Пятра Манюшку. Разам з прадстаўнікамі іншых шляхецкіх фамілій Ганяцкай парафіі, ён вымушаны быў бараніцца ад вялікага літоўскага канцлера Мікалая Раўзіва. Апошні, атрымаўшы гэтыя землі пасля бунта Міхала Глінскага, які ў 1508 годзе збег у Маскву, пажадаў абмежаваць волю мясцовых бароў — іншыя словамі, зрабіў іх сваімі падданымі. Справа пацвярджэння праваў цягнулася доўга і доўгі час і завяршылася толькі ў 1529 годзе. Вялікі князь Літоўскі і кароль польскі Жыгімонт Стары (1467 — 1548) пацвердзіў баярскія правы Пятра Манюшкі. Дарэчы, у гэтым самым годзе была прынятая першая рэдакцыя Статута ВКЛ. А яшчэ пры Жыгімонце ў ВКЛ Рэфармацыя атрымала шырокі распаў-

сюд, што прывяло да вельмі добрых наступстваў.

У адзін час з Пятром жыў забельскі і ятвязскі воіт Матэс Манюшка і сын ягоны Станско. 23 лютага 1505 года ў Берасці вялікі князь і кароль Аляксандр Ягелонцэў пацвердзіў свайму двараніну Мордасу Балатовічу (магчыма, паходжаннем з нашых татар) кулю забельскага і ятвязскага войтаўства ад Матэса Манюшкі. З кантэста першых згадак Манюшак у Падляшшы вынікае, што яны павінны былі там з’явіцца не пазней за 1480-ыя гады. І, не выключана, Матэс і ёсць бацька Пятра. Падаецца лагічным, што ў дробныя мясцовыя ўраднікі на нядаўна здабытых землях павінны былі абірацца самія ляльняныя да княства асобы.

Падляшша заставалася ў ВКЛ да 1569 года. А потым, разам з украінскімі землямі, па ўмовах Люблінскай ўніі было “анэксаванае” Польскім караўствам. У адзін момант палова тэрыторыі ВКЛ, у свой час адваяваная вялікай крывёю ў ворагаў, без крыві перайшла пад чужую руку. Усіх ліцьвінаў, якім не пашчасіла жыць на тых землях, прымуслі скласці прысягу на вернасць Кароне Польскай. Безумоўна, такое не забылася. Таму да канца свайго існавання Рэч Паспалітая так і не стала “краінай адной нацыі”, і ўсе спробы далейшай інкарпарацыі нашых земляў у склад Польшчы былі марнымі. Нават у 1773 годзе Тадэўш Рэйтан выступіў на сойме першай справай у абарону гонару ВКЛ, патрабаваўшы праводзіць чарговы сойм пад кіраўніцтвам маршалка-ліцьвіна.

Вось і атрымліваецца, што незде ад 1480-ых (а, можа, і з ранейшых часоў) да 1569 года Манюшкі былі самымі сапраўднымі ліцьвінамі — бо Падляшша было часткай ВКЛ. У 1734 годзе нарадзіўся дзед музыканта Станіслаў Манюшка, які ў 1750 годзе, згодна з ягонымі ўспамінамі, пакінуў бацькоўскі дом і вырнуўся ў сталіцу ВКЛ Вільню. Не ў Варшаву, да якой было бліжэй, адправіўся шукаць шчасця юнак, а на радзіму продкаў.

А сямейнае паданне, згодна з якім іх продкі два браты-рыцары з прозвішчам Манга, якія з XV ст. з Рыму перабраліся ў Польшчу, і па суккулнасці баявых заслуг атрымалі індэгенат (грамадзянства) і прозвішчам Манюшкі, не вытрымлівае ніякай крытыкі. Хаця самім Манюшкам такая версія вельмі падабалася, бо надавала ім важнасці. Таму бацька кампазітара Чэслаў Манюшка на валуне, прысвечаным свайму брату, слаўтаму дабрадзею Дамініку, напісаў: “Манюшкі з Манга”.

Зміцер ЮРКЕВІЧ, гісторык-архівіст

Пытанні і прэм'еры-адказы:

новы сезон у Маладзёжным

У Беларускам дзяржаўным маладзёжным тэатры як ніколі рана пачаўся чарговы сезон. Эпідэміялагічная сітуацыя першай паловы года і доўгі перыяд, калі тэатры не прымалі глядачоў, змусілі трупы, як і многія іншыя творчыя калектывы, значна скарэктаваць свае планы. Вось і сезон 2020/2021 пачаўся адразу з прэм'ер, якія спадзяваліся паказаць публіцы яшчэ ў пачатку лета. Дарэчы, абедзве з пыталнікамі ў назвах.

Таццяна МАТУСЕВІЧ / Фота аўтара

12 жніўня на малой сцэне тэатра паказалі спектакль "Хто я?" У пастаноўцы Андрэя Каралевіча. Гэта містычная, але

адначасова філасофская драма Віктара Понізава "Аз емь тварь" распавядае пра тое, што ніколі не позна азіруцца назад і выправіць памылкі свайго мінулага. Спектакль камерны, на трох персанажаў, ролі якіх выконваюць Уладзімір Бажкоў, Юрый Шаланкоў і Іван Шчатко.

А 12 жніўня на вялікай сцэне Маладзёжнага адбыўся тэатральны танцавальны марафон. Пад час яго разгортваюцца падзеі вострасюжэтнага (але з элементамі камедыі і меладрамы) спектакля "Загнаных коней прыстрэльваюць, ці не так?", які паставіў галоўны рэжысёр трупы Андрэй Гузіў. За харэаграфію адказвала вядомы майстар Вольга Скварцова. А гралі і танчылі для публікі зоркі тэатра — Аляксандр Шароў, Дзмітрый Бойка, Андрэй Гладкі, Елізавета Ільеўская.

Сцэна са спектакля "Хто я?" на малой сцэне тэатра.

Вялікая сцэна: танцавальны марафон.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"

- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"

■ "Сувесет Язэпа Драздовіча".

Выставы:

- Мемарыяльная выстава

"Арлен Міхайлавіч Кашкурэвіч (1929–2013). Да 90-годдзя з дня нараджэння" — да 30 жніўня.

■ Выстава "Чырвоны — код нацыі. Сакральнасць, эстэтыка, улада" ("дыялог" твораў розных эпох, відаў і стылістычных кірункаў) — да 10 жніўня.

■ Выстава "Пейзаж. Светаўспрыманне" — да 27 верасня.

■ Выстава твораў мастакоў Беларусі — юбіляру 2020 года "Пльнь часу"

(у рамках праекта "Нашы калекцыі").

■ Выстава твораў вядомага беларускага мастака Уладзіміра Сулкоўскага (19.07.1950 — 16.05.2013)

"Яго зямля, яго людзі",

прымеркаваная да 70-годдзя з дня яго нараджэння — да 23 жніўня.

■ Сумесны культурна-адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."

■ "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.

Філіялы музея
МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧА. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА У В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава жывапісу Паўла Кандрусевіча Magnificat — да 22 верасня.
- Выстава "Повязь часоў",

якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.

■ Майстар-клас па традыцыйнай тэхніцы роспісу вялікодных як "Пісанкі". Кожную нядзелю а 12-й.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66.

Музей працуе: аўторак-нядзеля з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), панядзелак — выхадны.

■ Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.

- Выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіяль нясвіжскага двара".
- Аўтарская выстава карцін Алеся Сурава "Паштоўкі з мястэчка" — да 15 лістапада.
- Выставачны праект "Прыгажосць і мода XX стагоддзя" з рэтра-калекцыі Таццяны Федосавай —

да 20 кастрычніка.
■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.

Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.
■ Выстава работ маладога мастака Ксенія Сушы "Дакрананне" — да 16 жніўня.

Ратуша: г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Квэст "Выходкі старога захаваўніка". Па папярэдніх заяўках.

Случкая Брама:
■ Выстава каталіцкіх, уніяцкіх і праваслаўных крыжоў розных гістарычных перыядаў "Крыж: арыенцір, сімвал, памяць" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

■ Пастаянная экспазіцыя.

- Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пяне Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі

ПА ПЫТАННЯХ
РАЗМЯШЧЭННЯ
РЭКЛАМЫ
Ў ГАЗЕЦЕ
"КУЛЬТУРА"

звяртайцеся
па тэлефоне
+ 375 17 286 07 97
і па тэлефоне/факсе
+375 17 334 57 41
альбо пішыце
на электронны адрас
kultura@tut.by!

замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".

■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзяц "Інтрыгі Кулідона".

■ Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар..." "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".

■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".

■ Правадзненне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселья.
■ Музейная фоталагцяўка.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Беллошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").